

Саветодавна комисија за људска права

ТСС зграда Д-12, седиште мисије УНМИК-а, Приштина, Косово, електронска пошта hrar-unmik@un.org, телефон +381 (0)38 504 604 локал 5182

МИШЉЕЊЕ

Датум усвајања: 14. децембар 2014.

Предмет бр. 289/09

Марија СТЕВАНОВИЋ

против

УНМИК-а

Саветодавна комисија за људска права, на заседању одржаном 14. децембра 2014. године, уз присуство следећих чланова:

Марека Новицког, председавајућег
Кристин Чинкин
Франсоаз Тулкенс

Уз помоћ

г. Андреја Антонова, извршног службеника

Узевши у обзир изнад поменути жалбу, уложену сагласно члану 1.2 Уредбе УНМИК-а бр. 2006/12, од 23. марта 2006. године о оснивању Саветодавне комисије за људска права,

Након већања, доноси следеће закључке и препоруке:

I. ПОСТУПАК ПРЕД КОМИСИЈОМ

1. Жалба је уложена 28. априла 2009. године и уписана је 30. априла 2009. године.
2. Дана 23. децембра 2009. године, Комисија је од жалиоца затражила додатне информације. Од жалиоца није добијен никакав одговор.

3. Комисији је додатне информације послала гђа С. С, супруга г. Драгана Стевановића, жртве у овом предмету, и то 23. фебруара 2011. године.
4. Дана 12. јануара 2012. године, жалба је прослеђена Специјалном представнику Генералног секретара (СПГС) ¹, како би се добиле примедбе УНМИК-а на прихватљивост жалбе.
5. Дана 1. марта 2012. године, СПГС је доставио УНМИК-ов одговор, заједно са копијама релевантних истражних списа, које УНМИК до тог дана прибавио.
6. Дана 23. августа 2012. године, Комисија је прогласила жалбу прихватљивом.
7. Дана 7. септембра 2012. године, Комисија је проследила своју одлуку СПГС-у и затражила УНМИК-ове примедбе на меритум жалбе, као и копије истражних списа који се односе на предмет.
8. Дана 20. августа 2013. године, СПГС је доставио УНМИК-ов одговор на меритум жалбе, заједно са додатним истражним списима релевантним за овај предмет.
9. Дана 4. новембра 2014. године, Комисија је од УНМИК-а затражила да потврди да ли се достављање списа у вези са предметом може сматрати коначним. Дана 6. новембра 2014, УНМИК је доставио свој одговор.

II. ЧИЊЕНИЦЕ

A. Општи преглед догађаја²

10. Предметни догађаји су се одиграли на територији Косова након успостављања Привремене управе мисије Уједињених нација на Косову (УНМИК), јуна 1999. године.
11. Оружани сукоб током 1998. и 1999. године између српских снага с једне стране и Ослободилачке војске Косова (ОВК) и других оружаних групација косовских Албанаца с друге стране добро је документован. Након неуспеха међународних напора

¹ Списак скраћеница и акронима садржаних у тексту дат је Прилогу.

² Списи на које се Комисија позива при навођењу овог општег прегледа догађаја су следећи: ОЕБС, „Како виђено, тако речено”, 1. том (октобар 1998 – јун 1999) и 2. том (14. јун – 31. октобар 1999); тромесечни извештаји Генералног секретара УН-а о Привременој управи мисије Уједињених нација на Косову; Годишњи извештаји полиције УНМИК-а (2000, 2001); Фонд за хуманитарно право „Отмице и нестанци неалбанског становништва на Косову“ (2001); Фонд за хуманитарно право „Косовска књига памћења“ (<http://www.kosovomemorybook.org>); УНМИК-ова канцеларија за нестала лица и судску медицину, Извештај о активностима 2002-2004; Европски суд за људска права, Бехрами и Бехрами против Француске и Сарамати против Француске, Немачке и Норвешке, бр. 71412/01 и 78166/01, одлука од 2. маја 2007; *Међународна комисија за нестала лица*, „Ситуација на Косову: попис“ (2010); *подаци које је издао Високи комесар Уједињених нација за избеглице (доступни на адреси www.unhchr.org)* и Међународни комитет Црвеног крста (доступни на адреси <http://familylinks.icrc.org/kosovo/en>).

за решавање сукоба, 23. марта 1999. године, Генерални секретар Северно-атлантског споразумног савеза („НАТО“) објавио је почетак ваздушних напада на Савезну Републику Југославију (СРЈ). Ваздушни напади су почели 24. марта 1999. године, а окончани су 8. јуна 1999. године, када је СРЈ пристала да повуче своје снаге са Косова. Дана 9. јуна 1999. године, Међународне безбедносне снаге (КФОР), СРЈ и Република Србија потписале су „војно-технички споразум“ у ком су се сагласиле о повлачењу СРЈ са Косова и присуству међународних безбедносних снага након доношења одговарајуће резолуције Савета безбедности УН-а.

12. Дана 10. јуна 1999. године, Савет безбедности УН-а усвојио је Резолуцију 1244 (1999). Поступајући сходно Поглављу VII Повеље УН-а, Савет безбедности УН-а одлучио је да распореди међународне безбедносне снаге и цивилне представнике – КФОР, односно УНМИК – на територију Косова. Сходно Резолуцији Савета безбедности 1244 (1999), УН-у је дата пуна законодавна и извршна власт за привремену управу на Косову, укључујући спровођење правде. КФОР је имао задатак да успостави „безбедну средину у којој избегла и расељена лица могу безбедно да се врате кући“ и привремено обезбеди „јавни ред и мир“ све док међународни цивилни представници не буду могли да преузму одговорност за овај задатак. УНМИК се састојао из четири главне компоненте или стуба којима су руководиле Уједињене нације (цивилна управа), Високи комесар Уједињених нација за избеглице (хуманитарна помоћ, која је постепено окончана јуна 2000. године), ОЕБС (успостављање институција) и ЕУ (реконструкција и привредни развој). Сваки стуб је био под управом СПГС-а. Резолуцијом Савета безбедности УН-а 1244 (1999) УНМИК је овлашћен да „унапреди и штити људска права“ на Косову у складу са међународно признатим стандардима у погледу људских права.
13. Процене у погледу утицаја сукоба на расељавање популације косовских Албанаца крећу се од приближно 800.000 до 1,45 милиона. Након усвајања Резолуције 1244 (1999), већина косовских Албанаца који су побегли или били насилно избачени из својих кућа током сукоба од стране српских снага вратила се на Косово.
14. У међувремену, припадници неалбанске заједнице – углавном, али не само, Срби, Роми и словенски муслимани, као и косовски Албанци за које се сумња да су сарађивали са српским властима – постали су мета распрострањених напада од стране наоружаних групација косовских Албанаца. Тренутне процене у вези са бројем расељених косовских Срба крећу се између 200.000 и 210.000. Док је већина косовских Срба и другог неалбанског становништва побегла у ужу Србију и суседне земље, они који су остали постали су жртве системских убистава, отмица, насумичног притварања, сексуалног и родног насиља, пребијања и злостављања.
15. Иако постоји спор око бројки, процењује се да је више од 15.000 лица усмрћено или нестало током и одмах након косовског сукоба (1998-2000. године). Више од 3000 етничких Албанаца и око 800 Срба, Рома и чланова других мањинских заједница нестало је током овог периода. Пронађено је више од половине несталих лица и њихови посмртни остаци идентификовани су до краја 2010. године, док се од октобра

2012. године 1766 лица и даље води као нестало код Међународног комитета Црвеног крста (МКЦК).

16. Од јула 1999. године, у склопу напора да се на Косово врати спровођење закона у оквиру владавине права, СПГС је затражио од држава чланица УН-а да подрже постављање 4718 чланова међународне полиције као цивилне компоненте УНМИК-а. Задатак полиције УНМИК-а био је да саветује КФОР у вези са полицијским питањима док полиција не добије довољан број чланова да преузме пуну одговорност за спровођење закона и да ради на развоју Косовске полицијске службе. До септембра 1999. године, приближно 1100 међународних полицајаца распоређено је у УНМИК-у.
17. Распоређивање полиције УНМИК-а углавном је завршено до децембра 2000. године, са 4400 чланова особља из 53 земље, и УНМИК је преузео примарну одговорност за спровођење закона у свим крајевима Косова осим у Митровици. Према годишњем извештају полиције УНМИК-а из 2000. године, њој је пријављено 351 киднаповање, 675 убиства и 115 силовања у периоду од јуна 1999. до децембра 2000. године.
18. Услед колапса управљања правдом на Косову, УНМИК је јуна 1999. године успоставио ванредан правосудни систем. Он се састојао од ограниченог броја домаћих судија и тужилаца и функционисао је све до почетка рада редовног правосудног система, јануара 2000. године. Фебруара 2000. године, УНМИК је одобрио именоване међународних судија и тужилаца, најпре у области Митровице, а касније широм Косова, да би ојачао домаћи правосудни систем и гарантовао његову непристрасност. Од октобра 2002. године, домаћи правосудни систем састојао се од 24 међународних и 341 домаћег судије и тужиоца. Јануара 2003. године, Генерални секретар УН-а, при подношењу извештаја Савету безбедности о спровођењу Резолуције 1244 (1999), констатовао је да систем полиције и правосуђа на Косову у том тренутку „добро функционише“ и да је „одржив“.
19. Јула 1999. године, Генерални секретар УН-а изјавио је у извештају Савету безбедности да УНМИК већ сматра да је питање несталих лица посебно акутан проблем у погледу људских права на Косову. Новембра 1999. године, при полицији УНМИК-а је основана Јединица за нестала лица (ЈНЛ), која је била задужена за истраживање могуће локације несталих лица и/или гробних места. ЈНЛ, заједно са Централном јединицом за кривичну истрагу (ЦЈКИ) полиције УНМИК-а, а касније наменска Јединица за истрагу ратних злочина (ЈИРЗ), били су одговорни за кривичне аспекте предмета несталих лица на Косову. Маја 2000. године, успостављена је Комисија за проналажење и идентификацију жртава (КПИЖ), којом председава УНМИК, ради проналажења, идентификације и предавања посмртних остатака. Дана 5. новембра 2001. године, УНМИК је потписао Заједнички документ УНМИК-а и СРЈ у коме се, између осталог, понавља његова обавеза решавања судбине несталих лица из свих заједница и признаје се да је програм ексхумације и идентификације само део активности везаних за нестала лица. Од јуна 2002. године, новооснована Канцеларија за нестала лица и судску медицину (КНЛСМ) при УНМИК-овом Одељењу правде (ОП) постала је једини орган који је овлашћен да утврди где се налазе нестала лица, идентификује њихове посмртне остатке и врати их њиховим породицама. Почевши од 2001. године, на основу

Меморандума о разумевању (МоР) између УНМИК-а и Међународне комисије за нестала лица (МКНЛ) са седиштем у Сарајеву, допуњеног додатним споразумом из 2003. године, МКНЛ је спроводио идентификацију посмртних остатака путем ДНК анализе.

20. Дана 9. децембра 2008. године, одговорности УНМИК-а у области полиције и правосуђа на Косову су престале, а Мисија владавине права Европске уније на Косову (ЕУЛЕКС) преузела је пуну оперативну контролу у области владавине права, након саопштења председника Савета безбедности Уједињених нација, 26. новембра 2008. године (S/PRST/2008/44), којим се поздравља даље ангажовање Европске уније на Косову.
21. Истог дана, УНМИК и ЕУЛЕКС су потписали МоР о модалитетима и правима и обавезама које проистичу из преноса УНМИК-ових предмета ЕУЛЕКС-у, као и повезаних списа који се тичу истрага, оптужница и других активности које су у току, а које су предузели УНМИК-ови међународни тужиоци. Убрзо након тога, потписани су слични споразуми у вези са списима којима су се бавиле међународне судије и полиција УНМИК-а. Сви споразуми су обавезивали ЕУЛЕКС да УНМИК-у пружи приступ документима који се односе на активности које су УНМИК-ови органи претходно предузели. Између 9. децембра 2008. и 30. марта 2009. године, сви списи кривичних предмета које су поседовали УНМИК-ов ОП и полиција УНМИК-а требало је да буду предати ЕУЛЕКС-у.

В. Околности везане за отмицу и нестанак г. Драгана Стевановића

22. Жалилац је мајка г. Драгана Стевановића.
23. Жалилац наводи да је њен син отет 19. августа 1999, заједно са г. Иваном Мајсторовићем (који је имао само 17 година), док су путовали у аутомобилу г. Драгана Стевановића из Косова Поља ка Подујеву. Од тада се не зна где се они налазе.
24. Жалилац наводи да је отмица одмах пријављена МКЦК-у, КФОР-у, УНМИК-у и другим надлежним институцијама које нису конкретно наведене. Жалиочева снаха, гђа С. С, супруга г. Драгана Стевановића, у име жалиоца, додаје да је кривична пријава против непознатих починилаца у вези са отмицом и нестанком г. Драгана Стевановића достављена Окружном јавном тужилаштву у Приштини (ОЈТ), иако се она не сећа када је послата.
25. На копији те кривичне пријаве коју је гђа С. С. доставила Комисији не налази се никаква поштанска ознака нити икаква ознака ОЈТ-а. У њој су укратко наведени подаци о отмици г. Драгана Стевановића и г. Ивана Мајсторовића, идентификована је локација на којој је до ње вероватно дошло и дати су подаци о возилу. У пријави се даље наводи да је „оштећеној страни... потпуно онемогућено добијање информација о радњама предузетим да би се пронашла киднапована лица и о починиоцима овог терористичког акта... Информације о овом случају се такође могу добити путем

званичних канала, испитивањем оних који су командовали војним јединицама у време када је овај злочин почињен“.

26. Гђа С. С. је такође обавестила Комисију да је заједно са групом сродника других несталих лица послала петицију СПГС-у, г. Бернару Кушнеру, у којој су га обавестили о већем броју отмица, укључујући отмицу њеног супруга, и позивали УНМИК да пронађе њихове нестале сроднике. Међутим, они никада нису примили никакву потврду о пријему својих пријава нити од УНМИК-а ни од КФОР-а. Она такође наводи да је добила неке информације о отмици г. Драгана Стевановића од извесног г. Р. К, коме је дала новац и који ју је обавестио да је њен супруг одведен у Албанију. Међутим, она ту особу никада више није видела након што је он добио њен новац.
27. МКЦК-ов захтев за проналажење г. Драгана Стевановића још увек је отворен³. Његово име се такође налази на списку несталих лица у погледу којих је МКЦК прикупио анте-мортем податке на територији уже Србије у периоду између 1. јула и 20. септембра 2001. године, који је МКЦК проследио УНМИК-у 12. октобра 2001. године, као и у бази података коју је саставио УНМИК-ов КНЛСМ⁴. У ставци која се тиче њега у бази података на мрежи коју води МКНЛ⁵ као пријављени датум нестанка наводи се 19. август 1999, а у осталим релевантним пољима стоји: „прикупљено довољно референтних узорака“ и „није пронађен подударни ДНК“.

С. Истрага

а) Достављање релевантних списа

28. У овом предмету, Комисија је од УНМИК-а примила истражне документе који су се претходно налазили код ЈИРЗ-а полиције УНМИК-а и ЕУЛЕКС-а. Када је Комисији доставио спис, 20. августа 2013. године, СПГС је обавестио Комисију да можда постоји још информација у вези са овим предметом, које се не налазе у достављеним документима. Међутим, 6. новембра 2014. године, УНМИК је потврдио Комисији да нису прибављена додатна релевантна документа.
29. Што се тиче објављивања информација садржаних у списима, Комисија подсећа да их је УНМИК ставио на располагање под обавезом поверљивости података. У том погледу, Комисија мора појаснити да, иако њена процена овог предмета проистиче из детаљног разматрања доступне документације, објављује се само ограничен број информација из ње. Стога је у следећим пасусима наведен преглед релевантних истражних корака које су предузели истражни органи.

б) КНЛСМ-ов спис

³База података МКЦК-а у електронском облику доступна је на адреси: <http://familylinks.icrc.org/kosovo/en/pages/search-persons.aspx> (прегледано 12. децембра 2014).

⁴ Електронска база података КНЛСМ-а није отворена за јавност. Комисија ју је прегледала у вези са овим предметом 12. децембра 2014. године.

⁵Електронска база података МКЦК-а је доступна на адреси: http://www.ic-mp.org/fdmsweb/index.php?w=mp_details&l=en (прегледано 12. децембра 2014).

30. КНЛСМ-ов спис садржи МКЦК-ов недатиран образац за идентификацију жртве у погледу г. Драгана Стевановића, који је МКЦК попунио на српском, очигледно између 1. јула и 20. септембра 2001; образац садржи унакрсну референцу на предмет бр. 1999-000035. Поред тога што су у њему забележени лични подаци и анте-мортем опис г. Драгана Стевановића, у њему се такође налазе и име и пуни подаци за контакт његове мајке (жалиоца) на Косову и његове супруге (гђе С. С.), у ужој Србији. У пољу „Друге особе које су нестале заједно са несталим лицем“ стоји: „Мајсторовић Иван. Возили су се из Косова Поља ка Лесковцу, али су заустављени и отети на путу Приштина–Подујево. Драган је возио аутомобил марке југо, жуте боје, регистарских таблица ПР-832-16“. Уз овај образац су приложене две фотографије г. Драгана Стевановића величине пасоша.

с) Истражни списи полиције УНМИК-а

31. Овај део списка почиње УНМИК-овим интерним дописом, датираним на 6. новембар 1999. године, који је начелник Регионалне истражне јединице упутио оперативном центру главног штаба полиције УНМИК-а. У допису се спомиње извештај КФОР-а везан за петицију коју су „Ген. К. Рајнхарду и УНМУК-у“ послале „мајке и грађани Косова Поља“, а у којој захтевају ослобађање својих сродника „које су киднаповали албански терористи“ (видети § 26 горе у тексту). На списку се налазе имена неколико особа, укључујући г. Драгана Стевановића и г. Ивана Мајсторовића. У допису је наведено: „Добили смо све наше предмете везане за случајеве киднаповања... Ниједно од имена... не налази се ни у једном од наших записа.“

32. Следећи документ у спису датиран је на 25. новембар 1999. године и у њему се налазе лични подаци г. Драгана Стевановића, укључујући и информације о његовом киднаповању и опис његовог возила. На врху овог документа руком је исписан број предмета 1999-000035 и приложена је фотографија. У њему је такође наведено да је он био са г. Иваном Мајсторовићем.

33. Следећи документ у спису носи наслов „Јединица за нестала лица – Извештај о наставку случају“, са пратећим текстом „СТЕВАНОВИЋ Драган“ и ознаком „ЈНЛ 182“. Информације су унете у образац два пута, први пут 23. јануара 2000, када је наведено: „Извршен унос, као и: ЈНЛ 035 *Питање послато јединици за регион Приштине о предмету ЈНЛ 035, одговор негативан, видети ЈНЛ-035/99 (нечитљиво)“ и други пут 16. јануара 2002, када је наведено: „Извршен унос у базу података; нови анте-мортем подаци (добијени од МКЦК-а Београд) унети у рачунар и нов ДВИ образац приложен уз спис“.

34. У спису се налази недатирана, ручно исписана напомена са именима г. Драгана Стевановића и г. Ивана Мајсторовића, њиховим датумима рођења и информацијама о киднаповању, као и информацијама о возилу које су возили. У ручно исписаној напомени испод главног текста, која је потписана са „СГТ ЦП403“, наведено је „извор горенаведене напомене је непознат, оригинал уништен – без вредности + незгодне величине“.

35. Следећи документ у спису је интерни допис УНМИК-овог ЈНЛ-а, датиран на 3. јануар 2000, који садржи референце на предмет бр. ЈНЛ-035/99/Г, са темом „Иван Мајсторовић“. Допис је послао ЈНЛ команданту за регион Приштине и у њему су дате информације о нестанку г. Ивана Мајсторовића и г. Драгана Стевановића. У закључку дописа стоји: „Да ли бисте могли да потврдите ову поруку и да ли ваше службе имају досије или друге информације о ова два лица или њиховом аутомобилу?“
36. Дописом од 31. јануара 2000, са бројевима предмета 1999-000035 и 2000-00050, начелник ЈНЛ-а затражио је од ЦЈКИ-ја, граничне полиције и свих регионалних седишта УНМИК-ове полиције да провере своје записе у настојању да прикупе додатне информације о овим несталим лицима и њиховом нестанку и да истраже све правце истраге који накнадно буду идентификовани. У допису су дати подаци из описа споменутог у осталој документацији о г. Драгану Стевановићу и о г. Ивану Мајсторовићу, као и подаци о њиховом киднаповању. У допису је такође наведено: „Један од неидентификованих жалилаца пријавио је постојање низа затвора у Клини и Глоговцу. Он/она није објаснио релевантност 'затвора' у погледу несталих лица“.
37. Постоји седам одговора на овај захтев, од којих су сви састављени фебруара 2000, у којима се потврђује да у базама података одговарајућих одреда полиције УНМИК-а нису пронађене информације везане за г. Драгана Стевановића и г. Ивана Мајсторовића.
38. У једном од таквих одговора, датираном на 9. фебруар 2000, који је послала регионална обавештајна јединица у Приштини, додаје се следеће:
- „добро је познато да је ОВК током сукоба водио/контролисао многе затворе на Косову, углавном ради притварања и испитивања осумњичених српских саучесника. Вођење ових затвора као последицу је често имало егзекуцију неких од затвореника. ЦЈКИ је можда упознат са неким затворима у области Клине/Глоговца које је контролисао ОВК. Међутим, ова канцеларија је недавно добила обавештајне податке у вези са сумњом на постојање приватног затвора у области Србице за који се верује да га води лице повезано са организованим криминалом из Приштине. Конкретни подаци везани за могућу локацију тог затвора предати су војној обавештајној служби која ће, заједно са овом канцеларијом, покушати да идентификује зграду пре него што крене са операцијом претраге...“
39. Извештај ЦЈКИ-ја, датиран на 26. фебруар 2000, садржи списак 35 предмета несталих лица, од којих је 34, укључујући истрагу отмице г. Драгана Стевановића и г. Ивана Мајсторовића (предмет бр. ЈНЛ 1999-000035 / 2000-00050), означено као „неактивно“.
40. У спису се налази недатиран документ из Центра за мир и толеранцију са описом г. Драгана Стевановића и г. Ивана Мајсторовића, у коме су наведени детаљи о њиховој отмици и возилу у коме су путовали. Документ садржи и ручно нацртану мапу на којој је приказана локација адресе г. Драгана Стевановића у Косову Пољу.

41. Још један документ, који изгледа да је информативна страница генерисана из електронске базе података, датиран је на 28. март 2000. године. Он садржи лични опис г. Драгана Стевановића, детаље о његовој отмици и фотографију (једну од оних које су приложене уз образац за идентификацију жртве, видети § 30 горе у тексту).
42. У спису се налази и ЦЈКИ-јев образац за затварање досијеа, датиран на 20. новембар 2003, са бр. предмета 2000-00050, потписан од стране „Капетана [Х. Л.], из Америчког ратног ваздухопловства, УНМИК-овог правног саветника ЦЈКИ-ја“. У документу је наведено следеће:
- „Дана 18. новембра 2003, одржан је састанак особља ЦЈКИ-јеве јединице за анализу са правним саветником УНМИК-а/КФОР-а Кап. [Х. Л.] (Америчко ратно ваздухопловство), Замеником начелника Јединице за ратне злочине [В. Р.] и службеницима УНМИК-а/ОП-а [Ц. Ф.] и [П. Ц.] На састанку је одлучено да се, услед ограничења у погледу времена, ресурса и особља, настави са истрагом само одређених предмета и да остану отворени само они предмети где је постојала велика вероватноћа да ће осумњичени бити идентификовани. Овај предмет, идентификован горепоменути бр. представљен је на састанку одржаном 18. новембра 2003. и одлучено је да не испуњава потребан ниво доказа, трагова нити идентификације осумњичених да би остао отворен. Директор УНМИК-овог ОП-а П. К. наложио је да предмет, као такав, буде затворен“.
43. Спис такође садржи ЈИРЗ-ов Извештај о случају по предмету бр. 2000-00050, који је сачињен из ЈИРЗ-ове базе података 23. октобра 2007; у њему се налази унакрсна референца на ЈНЛ-ов предмет бр. 2000-00035. У Извештају је наведено да су нове информације унете у предметни спис 12. и 13. августа 2005. због „српске тужбе, реф. ОП број предмета X 818“, коју је поднела мајка г. Ивана Мајсторовића, у вези са истим предметом. Гђа Мајсторовић је очигледно додала у познате околности отмице да је њен сведок био извесни И. Б. Такође, колико је њој познато, „возило горенаведених особа пресрела је група наоружаних, неидентификованих Албанаца, одведени су у непознатом правцу“.
44. Спис такође садржи ЈИРЗ-ов Извештај о анализи случаја датиран на 23. октобар 2007. У овом Извештају дословно су поновљене информације које се налазе у горепоменутом ЈИРЗ-овом Извештају о случају. Истражитељ је препоручио да предмет остане затворен услед недостатка доказа. У ручно исписаној напомени на дну овог Извештаја потврђено је да је други ЈИРЗ-ов истражитељ 10. децембра 2007. године прегледао овај спис и препоручио да буде прослеђен одељку за анте-мортем истрагу, ради даљег прегледа. Не постоји доказ да је полиција УНМИК-а предузела било какву додатну радњу.
45. Следећи документ у спису, датиран на 3. фебруар 2009, потиче из Специјалног тужилаштва Косова, и односи се на предмет полиције УНМИК-а бр. 2000-00050. Спис садржи детаље о отмици г. Драгана Стевановића и г. Ивана Мајсторовића и у њему је

наведено да постоји познати сведок. Последњи одељак у документу садржи поље за потврду бр. 10. „Одлука“ у коме стоји „Истрага“.

46. Дана 19. септембра 2011. године, ЕУЛЕКС-ов ЈИРЗ саставио је још један Извештај о анализи случаја у коме је наведено да „пошто се налази ван временског оквира ратних злочина, случај је 11. маја 2011. године предат Окружном јавном тужилаштву у Гњилану“. Такође се појашњава у вези са временским оквиром оружаног сукоба да је он трајао „од 28. фебруара 1998. до 21. јуна 1999. године; 21. јуна су НАТО и ОВК закључили споразум о демилитаризацији; 26. јуна 1999. године СРЈ је званично укинула ратно стање“.

III. ЖАЛБА

47. Жалилац се жали на УНМИК-ов наводни пропуст да ваљано истражи отмицу и нестанак њеног сина. У том погледу, Комисија сматра да се жалилац позива на кршење процедуралног проширења члана 2 Европске конвенције о људским правима (ЕКЉП).
48. Она се такође жали на душевну бол и патњу наводно проузроковане њој и њеној породици овом ситуацијом. У том погледу, Комисија сматра да се жалилац ослања на члан 3 ЕКЉП.

IV. ПРАВО

A. Наводно кршење процедуралне обавезе сходно члану 2 ЕКЉП

1. Опсег разматрања Комисије

49. При одлучивању о томе да ли сматра да је дошло до повреде члана 2 (процедуралног проширења) ЕКЉП, Комисија узима у обзир постојећу судску праксу, нарочито ону Европског суда за људска права. Међутим, Комисија је такође свесна чињенице да се жалбе упућене њој значајно разликују од оних које су поднете Суду. Као прво, тужена страна није држава, већ привремена међународна територијална управа овлашћена да обавља привремене дужности на Косову. За УНМИК се не везују никакве сумње у погледу материјалних обавеза сходно члану 2 ЕКЉП. Друго, док су они који су осумњичени за наводна убиства и/или отмице недржавни актери у ограниченом броју предмета пред Европским судом, такви су сви осумњичени у предметима пред Комисијом, углавном, али не искључиво, повезани са сукобом. Комисија мора узети у обзир ове факторе при процени процедуралних позитивних обавеза међудржавне организације у погледу поступака учињених од стране трећих страна на територији над којом има привремену законодавну, извршну и судску контролу.
50. Пре него што започне разматрање меритума жалбе, Комисија би желела да разјасни домен свог разматрања.

51. Комисија напомиње да је, након усвајања Уредбе УНМИК-а бр. 1999/1 25. јула 1999. године, УНМИК преузео обавезу поштовања међународно признатих стандарда у погледу људских права при обављању својих функција. Ово прихватање обавеза детаљно је описано у Уредби УНМИК-а бр. 1999/24 од 12. децембра 1999. године, према којој је УНМИК прихватио обавезе сходно следећим инструментима људских права: Универзалној декларацији о људским правима, Европској конвенцији о људским правима и њеним протоколима, Међународном споразуму о грађанским и политичким правима (МЦГПП), Међународном споразуму о економским, социјалним и културним правима, Међународној конвенцији о уклањању свих видова расне дискриминације, Конвенцији о уклањању свих видова дискриминације жена, Конвенцији против мучења и другог окрутног, нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања и Конвенцији о правима детета.
52. Комисија такође напомиње да, према члану 1.2 УНМИК-ове Уредбе бр. 2006/12 од 23. марта 2006. године о оснивању Саветодавне комисије за људска права, Комисија „треба да проучи жалбе уложене од стране било које особе или групе особа које тврде да су жртве кршења (својих) људских права од стране УНМИК-а“. Из тога следи да једино поступци или пропусти који се могу приписати УНМИК-у леже у оквиру надлежности Комисије *ratione personae*. У том погледу, треба напоменути, као што је горе наведено, да од 9. децембра 2008. године, УНМИК више није спроводио извршну власт над косовским судским системом и системом за спровођење закона. УНМИК стога не сноси одговорност ни за какво кршење људских права наводно почињено од стране тих тела. У погледу тога што се жалилац жали на поступке који су се догодили након овог датума, они леже ван надлежности Комисије *ratione personae*.
53. Такође, Комисија наглашава да, што се тиче њене надлежности *ratione materiae*, из члана 1.2 Уредбе УНМИК-а бр. 2006/12 следи да она може испитати само жалбе које се односе на наводно кршење људских права. То значи да она може да разматра само поступке или пропусти који су предмет жалбе због тога што нису у складу са међународним инструментима људских права наведеним горе у тексту (видети § 31). У конкретним случајевима убистава и нестанака под околностима опасним по живот, није улога Комисије да замени надлежне органе у истрази случаја. Њен задатак је ограничен на разматрање ефикасности кривичне истраге таквих убистава и нестанака, у светлу процедуралних обавеза које проистичу из члана 2 ЕКЉП.
54. Комисија даље напомиње да, сходно члану 2 Уредбе УНМИК-а бр. 2006/12, она има правну надлежност једино над жалбама које се односе на наводна кршења људских права „до којих је дошло 23. априла 2005. или касније или су произашла из чињеница насталих пре овог датума, при чему су ове чињенице проузроковале континуирано кршење људских права“. Следи да догађаји који су се одиграли пре 23. априла 2005. године генерално леже ван надлежности Комисије *ratione temporis*. Међутим, у мери у којој такви догађаји проузрокују континуирану ситуацију, Комисија има надлежност да разматра жалбе које се односе на ту ситуацију (видети предмет Европског суда за људска права (ЕСЉП), Велико веће [ВВ], *Варнава и остали против Турске*, бр. 16064/90 и остали, пресуда од 18. септембра 2009, §§ 147-149; ЕСЉП, *Кинар против Турске* [ВВ], бр. 25781/94, пресуда од 10. маја 2001, § 136, ЕКЉП 2001-IV).

2. Поднесци страна

55. Жалилац се жали, у суштини, на повреду права које се односе на изостанак адекватне кривичне истраге у вези са отмицом и нестанком њеног сина. Жалилац такође наводи да није била обавештена о томе да ли је истрага уопште спроведена и какав је био њен исход.
56. СПГС напомиње да је августа 1999. године, када је г. Драган Стевановић нестао, „безбедносна ситуација на Косову након сукоба била напета. КФОР је још увек радио на развоју снаге довољне за одржавање јавне безбедности и реда и мира, и догодио се одређени број озбиљних кривичних инцидената чије су мете били косовски Срби, укључујући отмице и убиства“.
57. СПГС прихвата одговорност УНМИК-а да спроведе истрагу случаја г. Драгана Стевановића сходно процедуралном аспекту члана 2 ЕКЉП. Према речима СПГС-а, „главна сврха такве истраге је обезбеђивање ефикасне примене домаћих закона којима се штити право на живот, како је дефинисано Уредбом УНМИК-а бр. 1999/1 од 25. јула 1999. о овлашћењима привремене управе на Косову и касније измењеном и допуњеном Уредбом УНМИК-а бр. 1999/24 од 12. децембра 1999. о закону који се примењује на Косову“.
58. СПГС сматра да је таква обавеза двострука, укључујући обавезу да се истрагом утврди судбина и/или локација нестале особе и обавезу спровођења истраге којом ће моћи да се утврди да ли је смрт проузрокована незаконито, а која ће, такође, довести до идентификације и кажњавања лица одговорних за нестанак и/или смрт несталих лица.
59. СПГС даље примењује да се, при одлучивању о пријавама сходно процедуралном делу члана 2 мора обратити пажња на то да се на УНМИК не ставља немогућ или несразмеран терет. У том погледу, СПГС подсећа на пресуду од 15. фебруара 2011. године коју је донео Европски суд за људска права по предмету *Палић против Босне и Херцеговине*, у којој је, у ставу 70, наведено следеће:
- „Суд узима у обзир комплексну ситуацију у Босни и Херцеговини, нарочито у првих десет година након рата. У таквој послератној ситуацији, оно што представља немогућ и/или несразмеран терет мора да се мери врло конкретним чињеницама и контекстом. С тим у вези, Суд напомиње да је више од 100.000 људи убијено, скоро 30.000 људи је нестало, а више од два милиона људи је расељено током рата у Босни и Херцеговини. Избор је неизбежно морао да се направи у смислу послератних приоритета и ресурса“.
60. Према мишљењу СПГС-а, у периоду од 1999. до 2008. године, УНМИК се суочио са ситуацијом сличном оној у Босни и Херцеговини од 1995. до 2005. године. Многи људи за које се није знало где се налазе отети су, убијени и сахрањени у необележеним гробовима на територији Косова или ван ње или су њихови посмртни остаци пренети и

сахрањени ван Косова, што је умногоме отежало проналажење и повратак њихових посмртних остатака.

61. Јуна 2002. године, УНМИК је формирао КНЛСМ који је у оквиру свог мандата требало да утврди судбину несталих лица; међутим, он се суочио са многим изазовима на почетку свог рада због претходно урађеног, углавном од стране актера независних од УНМИК-а. Конкретно, СПГС наводи да је сакупљање доказа о ратним злочинима почело са доласком НАТО-а 1999. године, са независним тимовима из неколико земаља који су функционисали под слабом координацијом МКТЈ-а. Недостатак стандардних радних процедура или централизације довео је до проблема са доказима прикупљеним у овој фази. Године 2000, МКТЈ је спровео велику, централизовану, форензичку операцију у ораховачкој мртвачници, где је применио стандардне радне процедуре за све форензичке тимове осим британског, који је функционисао независно у Приштини. СПГС наводи да су, у покушају да покажу да су злочини били систематски и широко распрострањени; тимови МКТЈ-а обављали обдукције на што је више тела могуће, вршећи идентификацију у малој мери или је уопште нису вршили; штавише, неидентификована тела која су ексхумирана 1999. године поново су сахрањена на локацијама које још увек нису познате КНЛСМ-у. Након што је МКТЈ окончао своје ангажовање 2000. године, ЈНЛ полиције УНМИК-а наставио је истраге несталих лица у мањем обиму, „ex-officio, без икакве шире стратегије у погледу подизања оптужнице“. Услед тога, прикупљен је велики број неструктурисаних информација.
62. СПГС тврди да је проналажење и идентификовање несталих лица у горе описаном контексту веома тежак и дуготрајан задатак. Он даље тврди да број несталих лица чије је остатке пронашао и идентификовао КНЛСМ „сведочи о његовом напорном раду између 2002. и 2008. године“ и да је „у гробницама пронађено још тела и у току су идентификације и повраћаји посмртних остатака члановима породица, често на основу информација садржаних у списима УНМИК-а/КНЛСМ-а“. СПГС даље напомиње да је стога „очигледно да је поступак оснивања система који ће моћи ефикасно да решава нестанке и друга озбиљна кршења међународног хуманитарног права разумљиво постепено“ на Косову, што се огледа у горенаведеном предмету *Палић*. СПГС даље напомиње да се овај процес „ослањао на велики број актера, а не само на УНМИК, на пример на Међународну комисију за нестала лица, Међународни комитет Црвеног крста и домаће организације за нестала лица“.
63. СПГС даље тврди да су за спровођење ефикасних истрага од суштинске важности „професионалне, добро обучене полицијске снаге са довољно средстава“ и да „такве снаге нису постојале на Косову 1999. године и морале су бити основане испочетка и постепено развијане“. У полицијском вакууму након завршетка сукоба, УНМИК је морао да изгради нову Косовску полицијску службу, што представља један дуготрајан и изазован задатак који, према наводу СПГС-а, још увек траје. СПГС такође наводи да се полиција УНМИК-а суочила са бројним изазовима током вршења функција спровођења закона, које јој је постепено преносио КФОР у периоду 1999–2000. године. Он се, у том погледу, осврће на Годишњи извештај полиције УНМИК-а за 2000. годину, у коме је ситуација описана на следећи начин:

„Полиција УНМИК-а је морала да ради у послератном окружењу у ком је затекла беживотна тела и опљачкане и спаљене куће. Етничко насиље је избијало у виду илегалних исељавања, принудних одузимања имовине, спаљивања кућа и физичког насиља над заједницама широм Косова. Бес и тензија су били јако изражени међу свим етничким групама, а појачавали су их извештаји о несталим и умрлим особама. За полицију УНМИК-а је постао императив да успостави ред и да брзо изгради оквир за упис и истрагу злочина.

Све ово је морало да се уради уз ограничене физичке и људске ресурсе. Пошто је ово била прва извршна мисија у историји УН-а, било је неопходно да се на терену разраде концепт, планирање и спровођење. Због двадесет различитих националности које су учествовале на почетку, полицијским руководиоцима је представљало изазован задатак да установе уобичајену праксу за постизање оптималних резултата у једном високо ризичном окружењу“.

64. СПГС наводи да су припадници међународне полиције УНМИК-а који су радили на предметима несталих лица морали да се прилагоде спровођењу истрага на страниј територији и у страниј земљи, са ограниченом подршком Косовске полиције која је још увек била у развоју. Он даље наводи да су ови истражитељи често наилазили на ситуације где појединци који су поседовали релевантне информације о локацији и судбини несталих лица нису желели да открију такве информације. Према наводу СПГС-а, све ове препреке спречавале су полицију УНМИК-а да спроведе истраге сходно стандардима који се могу очекивати од држава са успостављеним институцијама које не наилазе на велики број предмета овакве природе, повезаним са ситуацијама након сукоба.
65. У погледу овог конкретног случаја, СПГС наводи да је истражни спис који је стављен УНМИК-у на располагање непотпун и показује „општи недостатак информација“. СПГС даље прихвата да је УНМИК први пут добио информације о нестанку г. Стевановића новембра 1999. године (видети § 31 горе у тексту). Поред тога, СПГС даје кратак преглед садржаја истражног списка (који је наведен горе у тексту при §§ 30–46). Упућујући на ЈИРЗ-ов Извештај од 23. октобра 2007. године, СПГС напомиње да је полиција УНМИК-а обавештена о пријави мајке г. Ивана Мајсторовића и информацијама које је она доставила тек 13. августа 2005. године (видети §§ 43–44 горе у тексту). СПГС признаје да спис не садржи никакве документе који би указали на то да је полиција испитала информације које је наводно добила августа 2005. године.
66. СПГС закључује да истражни спис показује да је полиција УНМИК-а испунила своју обавезу брзог покретања истраге и да је полиција УНМИК-а спроводила и прегледала истрагу до краја 2007. године, заједно са случајем г. Ивана Мајсторовића. Према наводима СПГС-а, „напори полиције УНМИК-а да испита релевантне истражне трагове били су, нажалост, безуспешни услед недостатка дефинитивних информација у погледу судбине како г. Стевановића тако и г. Мајсторовића“.

67. СПГС наглашава да, као што је УНМИК већ приметио у другим предметима исте природе, „долази до неминовног обустављања полицијских истрага услед недостатка доказа уколико сведоци не иступе или уколико се не открију материјални докази“. СПГС додаје да „током периода који је предмет разматрања ХРАП-а, није иступио ниједан сведок и истражитељи нису открили ниједан материјални доказ, осим што је мајка г. Мајсторовића споменула могућег сведока инцидента [г. И. Б.] августа 2005. на основу неодређених информација добијених из друге руке“. Велико је питање да ли УНМИК-ова полиција може сматрати овај навод веродостојним трагом за даљу истрагу. Ова Канцеларија такође напомиње да је жалилац поднела ХРАП-у писмени допис чији је аутор супруга несталога лица тек 23. фебруара 2011, ... у коме се по први пут спомиње [г. Р. К.]... Ова информација је достављена УНМИК-у много након окончања УНМИК-овог мандата у области правосуђа, стога није релевантна у оквиру ХРАП-овог разматрања УНМИК-ове истраге“.
68. Према мишљењу СПГС-а, у овом случају, „УНМИК је деловао у складу да процедуралним захтевима из члана 2 ЕКЉП“. Стога, према мишљењу СПГС-а, није било кршења члана 2.
69. СПГС је такође обавестио Комисију да ће можда доставити додатне коментаре о овом предмету, „јер постоји могућност да има додатних и убедљивих информација“, ван докумената достављених Комисији. Међутим, с тим у вези, до данашњег дана нису примљени додатни дописи, осим потврде о потпуности достављених истражних списа.

3. Процена Комисије

70. Комисија сматра да се жалилац позива на повреду процедуралне обавезе која проистиче из права на живот, загарантованог чланом 2 Европске конвенције о људским правима (ЕКЉП) јер полиција УНМИК-а није спровела ефикасну истрагу у вези са отмицом и нестанком г. Драгана Стевановића.

а) Подношење релевантних списа

71. На захтев Комисије, СПГС је 1. марта 2012. и 20. августа 2013. године доставио примерке докумената везаних за ову истрагу, које је УНМИК успео да добије. Као што је горе наведено (видети § 69), СПГС је такође напоменуо да можда постоји још информација у вези са овим предметом, које се не налазе у достављеним документима. Дана 6. новембра 2014. године, УНМИК је потврдио Комисији да више нису пронађени никакви списи па се тако достављање може сматрати завршеним (видети § 9 горе у тексту).
72. Комисија напомиње да је у члану 15 Уредбе УНМИК-а бр. 2006/12 наведено да Комисија може затражити од УНМИК-а да достави било који документ и да је СПГС обавезан да сарађује са Комисијом и пружи неопходну помоћ, што посебно укључује достављање докумената и информација релевантних за жалбу. У том погледу, Комисија се позива на судску праксу Европског суда за људска права да треба да се извуку закључци на основу понашања тужене стране током поступка, укључујући њен

пропуст „да им достави информације које има, без одговарајућег објашњења“ (видети предмет *Челикбилек* против Турске, бр. 27693/95, пресуда ЕСЉП од 31. маја 2005, § 56).

73. Комисија такође напомиње да је правилно одржавање истражних списа који се тичу таквих кривичних дела као што су убиства и нестанци, од отварања истрага до њихове предаје, кључно за наставак таквих истрага и пропуст да се то учини могао би стога сâм по себи покренути питања сходно члану 2.
74. Комисија нема разлога да сумња да је УНМИК уложио напор како би добио релевантна истражна документа. Међутим, УНМИК није доставио никакво објашњење због чега би документација могла бити непотпуна и у погледу којих делова.
75. Комисија није у позицији да сама провери потпуност примљених истражних списа. Комисија ће стога проценити меритум жалбе на основу докумената који су јој доступни (у том смислу, видети предмет *Чекојев против Русије*, бр. 39358/05, пресуда ЕСЉП од 15. марта 2011, § 146).

b) Општа начела која се тичу обавезе спровођења ефикасне истраге сходно члану 2

76. Комисија напомиње да је позитивна обавеза истраживања нестанака широко прихваћена у међународном праву људских права бар од случаја *Интерамеричког суда за људска права (ИАСЉП) Веласкез-Родригез* (видети случај *Веласкез-Родригез против Хондураса*, пресуда ИАСЉП од 29. јула 1988, серија Ц бр. 4). Комитет за људска права Уједињених нација (КЉП) навео је да позитивна обавеза спровођења истраге проистиче из члана 6 (право на живот), члана 7 (забрана окрутног и нечовечног поступања) и члана 9 (право на слободу и безбедност личности), тумачено заједно са чланом 2 (3) (право на ефикасан правни лек) МСГПП-а (видети Комитет за људска права Уједињених нација (КЉП), Општи коментар бр. 6, 30. април 1982, § 4; КЉП, Општи коментар бр. 31, 26. мај 2004, §§ 8 и 18, СГПП/Ц/21/Рев.1/Дод. 13; видети такође, између осталог, КЉП, *Мухамед Ал-Авани против Либијске Арапске Демахирије*, саопштење бр. 1295/2004, разматрања од 11. јула 2007, СГПП/Ц/90/Д/1295/2004). Обавеза истраживања нестанака и убистава такође је утврђена у Декларацији УН-а о заштити свих особа од принудног нестанка (А/Res/47/133, 18. децембар 1992.) и додатно је разрађена у смерницама УН-а као што су Приручник УН-а о ефикасној превенцији и истрази ванправних, арбитражних и преких егзекуција (1991) и „Смернице о спровођењу истрага Уједињених нација у вези са наводним масакрима“ (1995). Важност обавезе је потврђена усвајањем Међународне конвенције о заштити свих особа од принудног нестанка 2006. године, која је ступила на снагу 23. децембра 2010. године.
77. Да би се бавила тврдњама жалиоца, Комисија се посебно осврће на добро утврђену судску праксу Европског суда за људска права о процедуралним обавезама сходно члану 2 ЕКЉП. Суд је сматрао да „обавеза заштите права на живот сходно члану 2 Конвенције, тумачена заједно са општом дужношћу државе сходно члану 1 Конвенције „да осигура свакоме унутар [своје] надлежности права и слободе дефинисане у

Конвенцији“, имплицитно захтева постојање неког облика ефикасне званичне истраге када су појединци убијени (видети, *mutatis mutandis*, ЕСЈП, *Мекен и остали против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 27. септембра 1995, § 161, Серија А бр. 324; и ЕСЈП, *Каја против Турске*, пресуда од 19. фебруара 1998, § 105, *Извештаји о пресудама и одлукама* 1998-I; видети такође ЕСЈП, *Јасинскис против Летоније*, бр. 45744/08, пресуда од 21. децембра 2010, § 71). Обавеза спровођења такве истраге проистиче у свим случајевима убистава и осталих сумњивих смртних случајева, без обзира на то да ли су починиоци приватна лица или државни агенти, или су непознати (видети ЕСЈП, *Колеви против Бугарске*, бр. 1108/02, пресуда од 5. новембра 2009, § 191).

78. Европски суд за људска права је такође навео да процедурална обавеза пружања неког облика ефикасне званичне истраге такође постоји када је појединац нестао под околностима опасним по живот и није ограничена на случајеве када је очигледно да је нестанак проузрокован од стране државног агента (видети ЕСЈП [ВВ], *Варнава и остали против Турске*, наведен у § 54 изнад у тексту, при § 136); ЕСЈП [ВВ], *Мокану и остали против Румуније*, бр. 10865/09, 45886/07 и 32431/08, пресуда од 17. септембра 2014. године, § 317).
79. Надлежни органи морају сами предузети радње када им се скрене пажња на одређени предмет и не смеју препустити подношење формалне пријаве или преузимање одговорности за спровођење било каквих истражних поступака иницијативи блиских сродника (видети ЕСЈП, *Ахмет Озкан и остали против Турске*, бр. 21689/93, пресуда од 6. априла 2004, § 310; видети такође ЕСЈП, *Исајева против Русије*, бр. 57950/00, пресуда од 24. фебруара 2005, § 210; ЕСЈП [ВВ], *Мокану и остали против Румуније*, наведен изнад у § 321).
80. Успостављајући стандарде ефикасне истраге, Суд је навео да истрага, поред независности, приступачности за породицу жртве, спровођења разумном брзином и експедитивношћу, пружања довољног елемента јавне критике истраге и њених резултата, такође мора бити ефикасна у смислу да може довести до утврђивања тога да ли је смрт изазвана незаконитим путем и, ако је то случај, до идентификације и кажњавања одговорних лица (видети ЕСЈП [ВВ], *Варнава и остали против Турске*, наведен у § 54 изнад, при § 191; видети такође ЕСЈП, *Палић против Босне и Херцеговине*, бр. 4704/04, пресуда од 15. фебруара 2011, § 63). То није обавеза пружања резултата, већ употребе средстава. Надлежни органи морају предузети све могуће разумне кораке да би обезбедили доказе који се тичу инцидента, укључујући, између осталог, сведочења очевидаца, форензичке доказе и, када је то применљиво, аутопсију која пружа потпун и тачан запис о повреди и објективну анализу клиничких налаза, укључујући узрок смрти. Сваки недостатак у истрази који спречава да се њоме установи узрок смрти, или одговорна особа или особе, ствара ризик да таква истрага неће испунити овај стандард (видети ЕСЈП, *Ахмет Озкан и остали против Турске*, наведен горе у тексту, § 312; и *Исајева против Русије*, наведен горе у тексту, § 212).
81. Конкретно, закључак истражитеља мора да се заснива на подрбној, објективној и непристрасној анализи свих релевантних елемената. Пропуст праћења очигледног

следа истраге нарушава, у одлучујућој мери, могућност да се њоме утврде околности случаја и идентитет одговорних лица (видети ЕСЈП, Колеви против Бугарске, наведен изнад у § 77, при § 201). Међутим, природа и степен разматрања којима се испуњава минимални праг ефикасности истраге зависе од околности конкретног случаја. Они се морају проценити на основу релевантних чињеница и у погледу практичних реалних околности истражних радњи (видети ЕСЈП, *Велсеа и Мазаре против Румуније*, бр. 64301/01, пресуда од 1. децембра 2009, § 105). Истовремено, надлежни органи морају увек да учине озбиљан напор да открију шта се догодило и не треба да се ослањају на исхитрене или неосноване закључке како би затворили истрагу. (видети ЕСЈП [ВВ], *Ел Масри против „Бивше југословенске републике Македоније“*, бр. 39630/09, пресуда од 13. децембра 2012, § 183; ЕСЈП [ВВ], *Мокану и остали против Румуније*, наведен изнад у § 78 при § 322).

82. У том контексту се подразумевају услов ажурности и разумне експедитивности. Чак и у ситуацијама када можда постоје препреке или потешкоће које спречавају напредак истраге, брза реакција надлежних органа је од кључног значаја за одржавање поверења јавности у њих у погледу поштовања владавине права и спречавања тајних завера и толерисања незаконитих радњи (видети случај ЕСЈП *Пол и Одри Едвардс против Уједињеног Краљевства*, предмет бр. 46477/99, пресуда ЕСЈП од 14. марта 2002, § 72, ЕКЈП 2002-II; ЕСЈП [ВВ], *Мокану и остали против Румуније*, наведен изнад у § 78, при § 317).
83. Конкретно, у погледу особа које су нестале и касније пронађене мртве, што није случај у овом предмету, Суд је навео да се поступцима ексхумације и идентификације посмртних остатака не исцрпљује обавеза сходно члану 2 ЕКЈП. Суд сматра да „процедурална обавеза која проистиче из нестанка генерално не престаје све док су локација и судбина особе неизвесни, те је она стога континуираног карактера“ (случај ЕСЈП *Палић против Босне и Херцеговине*, наведен у § 80 изнад, при §46; у истом смислу, случај ЕСЈП [ВВ], *Варнава и остали против Турске*, наведен изнад у § 54, при § 148, *Аслаканова и остали против Русије*, бр. 2944/06 и остали, пресуда од 18. децембра 2012, § 122). Међутим, Суд такође наглашава да ова процедурална обавеза „не престаје да постоји чак ни након проналажења тела... Тиме се расветљава само један аспект судбине несталога лица и, генерално, остаје обавеза да се објасни нестанак и смрт, као и да се идентификује и кривично гони сваки починитељ незаконитих дела који има везе са тим нестанком и смрћу“ (случај *Палић против Босне и Херцеговине*, предмет ЕСЈП наведен изнад, у § 46; у истом смислу ЕСЈП [ВВ], предмет *Варнава и остали против Турске*, наведен изнад, у § 145). Иако проналажење и накнадна идентификација посмртних остатака жртве сами по себи могу представљати значајан успех, процедурална обавеза сходно члану 2 и даље постоји (видети случај *Палић против Босне и Херцеговине*, предмет ЕСЈП наведен изнад, § 64).
84. Што се тиче захтева за јавни надзор, Суд је даље навео да мора постојати довољан елемент јавног надзора над истрагом или њеним исходима да би се осигурала одговорност у пракси, као и у теорији. Потребан степен јавног надзора може се знатно разликовати од случаја до случаја. Међутим, у свим случајевима, најближи сродник жртве мора бити укључен у поступак у оној мери која је неопходна за заштиту

његових или њених легитимних интереса (видети случај ЕСЈП, *Ахмет Озкан и остали*, наведен у § 79 изнад, при §§ 311–314; ЕСЈП, *Исајева против Русије*, наведен у § 79 изнад, при §§ 211–214 и случајеве наведене у њему; ЕСЈП [ВВ], *Ал-Скеини и остали против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 7. јула 2011, бр. 55721/07, § 167, ЕКЈП 2011; ЕСЈП [ВВ], *Мокану и остали против Румуније*, наведен изнад у § 78, при § 324).

85. Суд је такође истакао огроман значај који ефикасна истрага има у утврђивању истине о ономе што се догодило, чиме је задовољила право на истину, не само због породица жртава, већ и због жртава сличних злочина, као и опште јавности, која има право да сазна шта се догодило (ЕСЈП [ВВ], *Ал-Масри против „Бивше југословенске републике Македоније“*, наведен изнад у § 81; ЕСЈП, *Ал-Нашири против Пољске*, бр. 28761/11, пресуда од 24. јула 2014, §§ 495–496). Органи Уједињених нација су такође уверени у значај права на истину. Према речима Генералног секретара УН-а, „право на истину подразумева свест о потпуној и комплетној истини о догађајима који су се одиграли, карактеристичним околностима везаних за њих и о учесницима у њима. У случају несталих лица... то такође подразумева право да се пронађе жртва и сазна њена судбина“ (видети Извештај Генералног секретара УН-а, *Нестала лица*, Документ УН-а А/67/267, 8. август 2012, § 5; видети такође КЈП, *Шедко и Бондаренко против Белорусије*, Обавештење бр. 886/1999, разматрања од 3. априла 2003. године, § 10.2, СГПП/Ц/77/Д/886/1999; КЈП, *Меријам Филипе, Аугусте и Томас Санкара против Буркине Фасо*, Обавештење бр. 1159/2003, разматрања од 8. марта 2006, § 10.2, СГПП/Ц/86/Д/1159/2003; Комитет УН-а за људска права, Резолуције 9/11 и 12/12: *Право на истину*, 24. септембар 2008. и 12. октобар 2009. године; Преамбула и члан 24 (2) Конвенције о заштити свих људи од принудног нестанка, наведено у § 106 изнад; видети такође Извештај Специјалног извештача о унапређењу и заштити људских права и фундаменталних слобода као и борби против тероризма, г. Бена Емерсона, *Оквирни принципи за обезбеђивање одговорности јавних органа за неморално и систематско кршење људских права почињено у контексту иницијатива за борбу државе против тероризма*, документ УН-а, А/КЈП/22/52, 1. март 2013, § 23-26).

с) *Применљивост члана 2 на контекст Косова*

86. Комисија је свесна чињенице да је г. Драган Стевановић отет и касније нестао убрзо након распоређивања УНМИК-а на Косову непосредно након оружаног сукоба, када су били распрострањени криминал, насиље и мањак безбедности.
87. СПГС, са своје стране, не оспорава чињеницу да је УНМИК, почевши од свог распоређивања на Косову јуна 1999. године, имао обавезу да истражи овај случај сходно члану 2 ЕКЈП. Међутим, према наводима СПГС-а, јединствене околности које припадају контексту Косова и распоређивању УНМИК-а у првој фази његове мисије биће узете у обзир приликом процене да ли је ова истрага у складу са чланом 2 ЕКЈП. У суштини, СПГС тврди да на УНМИК није могуће применити исте стандарде који се примењују на државу у уобичајеној ситуацији.

88. Комисија сматра да ова ситуација покреће два кључна питања: прво питање је да ли стандарди члана 2 настављају да се примењују у ситуацији када постоји сукоб или опште насиље, а друго је да ли треба сматрати да се такви стандарди у потпуности примењују на УНМИК.
89. Што се тиче применљивости члана 2 на УНМИК, Комисија подсећа да је, након усвајања Уредбе УНМИК-а бр. 1999/1 25. јула 1999. године, УНМИК преузео обавезу поштовања међународно признатих стандарда у погледу људских права при обављању својих функција. Ово прихватање обавеза детаљно је описано у Уредби УНМИК-а бр. 1999/24 од 12. децембра 1999. године, према којој је УНМИК прихватио обавезе сходно одређеним инструментима који се тичу људских права, укључујући ЕКЉП. С тим у вези, Комисија је већ закључила да је тачно да се привремени карактер УНМИК-а и тешкоће с њим у вези морају прописно узети у обзир у погледу бројних ситуација, али ни у ком случају се ови елементи не смеју схватити као изговор за смањење стандарда у поштовању људских права, који су прописно уграђени у мандат УНМИК-а (видети случај ХРАП, *Милогорић и остали*, бр. 38/08 и остали, мишљење од 24. марта 2011, § 44; случај *Бериша и остали*, бр. 27/08 и остали, мишљење од 23. фебруара 2011, § 25; случај *Лалић и остали*, бр. 09/08 и остали, мишљење од 9. јуна 2012, § 22).
90. У погледу применљивости члана 2 на ситуације у којима постоји сукоб или опште насиље, Комисија подсећа да је Европски суд за људска права утврдио применљивост члана 2 на ситуације након сукоба, укључујући оне у земљама бивше Југославије (видети, између осталих примера, случај ЕСЉП, *Палић против Босне и Херцеговине*, наведен изнад у § 80 и случај ЕСЉП, *Јуларић против Хрватске*, бр. 20106/06, пресуда од 20. јануара 2011.). Суд даље наводи да процедурална обавеза сходно члану 2 наставља да се примењује на „различите безбедносне околности, укључујући оне у контексту оружаног сукоба“ (видети ЕСЉП [ВВ], *Ал-Скеини и остали против Уједињеног Краљевства*, наведен изнад у § 84, при § 164; видети такође случај *Гулеч против Турске*, пресуда ЕСЉП од 27. јула 1998, § 81, Извештаји 1998-IV; случај *Ерги против Турске*, пресуда ЕСЉП од 28. јула 1998, §§ 79 и 82, Извештаји 1998-IV; случај *Ахмет Озкан и остали против Турске*, наведен изнад у § 79, при §§ 85–90, 309–320 и 326–330; случај *Исајева против Русије*, наведен изнад у § 79, при §§ 180 и 210; случај *Канлибаши против Турске*, бр. 32444/96, пресуда ЕСЉП од 8. децембра 2005, §§ 39–51).
91. Суд је признао да „када до смрти [и нестанака] које треба истражити према члану 2 дође под околностима општег насиља, оружаног сукоба или побуне, истражитељи могу наићи на препреке и конкретна ограничења могу захтевати употребу мање ефикасних мера истраге или могу довести до одлагања истраге“ (видети случај ЕСЉП [ВВ], *Ал-Скеини и остали против Уједињеног Краљевства*, наведен изнад при §164; ЕСЉП, *Базоркина против Русије*, бр. 69481/01, пресуда од 27. јула 2006, § 121). Суд је ипак закључио да „обавеза према члану 2 која се тиче заштите живота подразумева да, чак и у тешким безбедносним условима, морају бити предузети сви разумни кораци како би се обезбедила ефикасна, независна истрага у вези са наводним кршењима права на живот (видети, између осталих примера, ЕСЉП, случај *Каја против Турске*, наведен у § 77 изнад, при §§ 86-92; ЕСЉП, случај *Ерги против Турске*, наведен изнад, при §§ 82-85; *Танрикулу против Турске*, ЕСЉП [ВВ], бр. 23763/94, пресуда од 8. јула

1999, §§ 101-110, ЕКЉП 1999-IV; ЕСЉП, Кашијев и Акајева против Русије, бр. 57942/00 и 57945/00, пресуда од 24. фебруара 2005, §§ 156–166; ЕСЉП, *Исајева против Русије*, наведен изнад у §§ 215-224; ЕСЉП *Мусајев и остали против Русије*, бр. 57941/00 и остали, пресуда од 26. јула 2007, §§ 158165).

92. Слично томе, КЉП је закључио да се право на живот, укључујући процедуралне гаранције, сматра врховним правом од кога није дозвољено никакво одступање чак ни у ванредним околностима када је угрожен живот нације (видети, КЉП, Општи коментар бр. 6, наведен изнад, при § 1; КЉП, Абубакар Амиров и Аизан Амирова против Руске Федерације, саопштење бр. 1447/2006, разматрања од 22. априла 2009, § 11.2, СГПП/Ц/95/Д/1447/2006). Такође, КЉП је напоменуо применљивост чланова 2 (3), 6 и 7 МСГПП, уз посебни осврт на УНМИК-ову обавезу да спроведе ваљане истраге у вези са нестанцима и отмицама на Косову (видети КЉП, Закључне примедбе Комитета за људска права: Косово (Србија), 14. август 2006, §§ 12-13, СГПП/Ц/УНК/ЦО/1).
93. Комисија разуме потешкоће са којима се УНМИК сусрео током прве фазе свог ангажовања. Комисија напомиње да је одговарајућа важност која је дата питању несталих лица на Косову значила да је УНМИК морао да узме у обзир како хуманитарну, тако и кривичну димензију ситуације. Конкретно, Комисија сматра да су важност која се приписује кривичним истрагама и потешкоће на Косову које су ограничиле могућност истражних органа да спроведу такве истраге, као што је описао СПГС, довеле до тога да од кључног значаја буде да УНМИК од самог почетка успостави окружење које погодује обављању значајних истрага. Ово подразумева успостављање система који обухвата елементе попут приписивања свеобухватне одговорности по питању надзора и праћења напретка истрага, обезбеђивања редовних извештаја о напретку истрага као и поступка прописне предаје случајева међу службеницима или јединицама полиције УНМИК-а. Такав систем би такође требало да узме у обзир потребу за заштитом жртава и сведока (видети, *mutatis mutandis*, случај *P. P. и остали против Мађарске*, бр. 19400/11, пресуда ЕСЉП од 4. децембра 2012, §§ 2832), као и да се размотри нарочита рањивост расељених лица у периоду након сукоба (видети ЕСЉП [ВВ], *Саргсијан против Азербејџана*, бр. 40167/06, одлука од 14. децембра 2011, § 145; и ЕСЉП [ВВ], *Чирагов и остали против Јерменије*, бр. 13216/05, одлука од 14. децембра 2011, § 146). Иако схвата да је до распоређивања и организовања полиције и правосудног апарата дошло постепено, Комисија сматра да је овај процес завршен 2003. године када су полиција и правосудни систем на Косову описани као системи који „добро функционишу“ и који су „одрживи“ од стране Генералног секретара УН-а (видети § 17 изнад).
94. Комисија даље напомиње да њен задатак није да испита релевантну праксу или наводне препреке спровођењу ефикасне истраге *in abstracto*, већ само у вези са њиховом конкретном применом на одређене околности везане за ситуацију која је предмет жалбе пред Комисијом (видети ЕСЉП, *Броган и остали против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 29. новембра 1988, § 53, Серија А, бр. 145-Б). Комисија се стога слаже са СПГС-ом да природа и степен разматрања да ли ефикасност истраге испуњава минимални праг зависе од околности одређеног предмета. Из тих разлога,

Комисија сматра да ће утврдити, у погледу сваког предмета, да ли су предузети сви разумни кораци за спровођење ефикасне истраге као што то налаже члан 2, узимајући у обзир реалне околности истражног посла на Косову.

95. На крају, као одговор на примедбу СПГС-а да се члан 2 мора тумачити тако да се њиме не поставља немогућ или несразмеран терет на надлежне органе, било у контексту полицијских активности или у контексту приоритета и средстава, Комисија узима у обзир да је Европски суд установио да се управо конкретним чињеницама и контекстима мора мерити шта заправо представља немогућ и/или несразмеран терет (видети ЕСЉП, случај Палић против Босне и Херцеговине, наведен у § 80 горе у тексту, при § 70; Брекнел против Уједињеног Краљевства, бр. 32457/04, пресуда од 27. новембра 2007, § 62).
96. Комисија наглашава да је она већ обавила анализу ефикасности, из члана 2, бројних истрага које је спровео УНМИК у погледу убистава, отмица и нестанака везаних за сукоб на Косову. Комисија је идентификовала уобичајене недостатке у овим истрагама, попут кашњења уписивања предмета и прекорачења периода неактивности од почетка и у периоду под правном надлежношћу Комисије; пропуста да се предузму основни истражни кораци и да се испрати очигледан след истраге; недостатка усклађености међу различитим јединицама полиције УНМИК-а; недостатка редовних и значајних разматрања предмета; недостатка тужилачког надзора; пропуста да се члановима породице достави минимум неопходних информација о статусу истраге (упоредити са ЕСЉП, *Аслаканова и остали против Русије*, наведен изнад у § 83, при § 123). Комисија такође бележи системске пропусте попут мањкавости система за постављање истражних приоритета и изостанка ваљане предаје предмета. У већини ових случајева, Комисија је установила да истраге нису биле ефикасне у смислу члана 2 и да пропусти УНМИК-а, који су се наставили током периода под надлежношћу Комисије, не могу бити оправдани у светлу потешкоћа са којима се УНМИК сусрео на почетку своје мисије.
- d) *Усаглашеност са чланом 2 у овом предмету*
97. Осврћући се на околности овог случаја, Комисија напомиње да је УНМИК сазнао за нестанак г. Драгана Стевановића најкасније новембра 1999. године (видети §§ 31, 32 и 65 горе у тексту). СПГС такође не оспорава да је УНМИК имао обавезу да истражи његов нестанак.
98. Циљ ове истраге био је да се открије истина о догађајима који су довели до отмице и нестанка жалиочевог сина, да се утврди његова судбина и да се идентификују починиоци. Да би испунили ове циљеве, они који спроводе истрагу били су дужни да траже, прикупе и сачувају доказни материјал; да идентификују могуће сведоке и узму њихове изјаве; да идентификују починиоца/починиоце и изведу их пред надлежни суд утврђен законом.
99. Комисија подсећа да би ефикасне истражне радње морале да се спроводе брзо и експедитивно, где би надлежни органи предузели све разумне кораке и испратили

очигледан след истраге како би осигурали доказе везане за инцидент, укључујући, између осталог, сведочење очевидаца, форензичке доказе итд. Истрага такође мора да обезбеди елемент јавног надзора у довољној мери, као и да у разумној мери буде доступна породици жртве. Закључак истражитеља мора да се заснива на подробној, објективној и непристрасној анализи свих релевантних елемената. Штавише, истрага би требало да се повремено преиспита, како би се обезбедило да све доступне информације буду узете у разматрање. Пошто обавеза спровођења истраге није обавеза резултата већ средстава, при оцењивању њене ефикасности треба узети у обзир околности конкретног случаја и практичну реалност истражног рада (видети § 81 изнад).

100. Комисија такође напомиње да је према Годишњем извештају полиције УНМИК-а за 2000. годину, она од 19. септембра 2000. године имала „пуну истражну власт“ у региону Приштине. Према статистичким подацима, до 31. августа 2000. године, полиција УНМИК-а је имала 3980 полицајаца распоређених на територији Косова, а до краја септембра 2000, овај број је био 4145⁶. Дакле, одговорност је била на УНМИК-у да обезбеди, *прво*, да се истрага спроводи експедитивно и ефикасно; *друго*, да се сав релевантан истражни материјал предаје органу који преузима одговорност за истрагу (ЕУЛЕКС) и, *треће*, да истражни списи могу да се прате и преузимају уколико дође до потребе за тим у било којој каснијој фази.
101. Пошто је узела у обзир тврдњу СПГС-а да би списи поднети Комисији могли бити непотпуни, као и због недостатка даљег објашњења у вези с тим (видети § 69 и 74 изнад), Комисија претпоставља да УНМИК не може да гарантује да су списи достављени Комисији потпуни. У случају да достављен спис није потпун, то би значило да је дошло до неке од следећих ситуација: да није спроведена ваљана истрага; да спис није исправно и у потпуности предат ЕУЛЕКС-у; или да УНМИК није добио натраг потпун спис од особе тренутно задужене за његово чување.
102. Комисија је већ напоменула да нема разлога да сумња у поштене намере УНМИК-а у настојању да обезбеди потпун истражни спис ради његове процене (видети § 74 изнад). Међутим, Комисија сматра да, без обзира на то које је од ових могућих објашњења применљиво, оно би указало на пропуст који се може директно приписати УНМИК-у, било да се ради о периоду када је он обављао своје извршне функције или у свом садашњем својству.
103. Комисија напомиње да су постојали очигледни недостаци у спровођењу истраге од њеног почетка, узимајући у обзир да је почетна фаза истраге од изузетне важности. Међутим, у светлу горе описаних напомена у вези са њеном ограниченом временском надлежношћу (видети § 54 изнад), Комисија подсећа да је она надлежна *ratione temporis* да процењује усклађеност истраге са чланом 2 ЕКЈП само за период након

⁶ Видети: Месечни резимеи о војном особљу и особљу цивилне полиције (CIVPOL) распоређеном у садашњим операцијама Уједињених нација од 31. августа 2000. и 30. септембра 2000. године // Доступни на званичној веб страници УН-а [електронски извор] - http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/contributors_archive.shtml (прегледано 14. децембра 2014. године).

23. априла 2005. године, узимајући у обзир статус предмета тог датума (видети ЕСЈП, Палић против Босне и Херцеговине, наведен изнад у § 80, при § 70). Период који је предмет разматрања завршава се 9. децембра 2008. године, када је ЕУЛЕКС преузео одговорност у области спровођења правде (видети § 20 изнад).
104. У погледу првог дела процедуралне обавезе, односно проналажења посмртних остатака г. Драгана Стевановића, Комисија напомиње да се још увек не зна где се он налази. Ставка базе података МКНЈ-а потврђује да су узорци ДНК прикупљени, али није јасно када, од кога и ко је прикупљао узорке (видети § 27 горе у тексту). Комисија констатује да је анте-мортем податке у вези са жалиочевим несталим сродницима прикупио МКЦК, у периоду између 1. јуна и 20. септембра 2001. (видети § 27 изнад).
105. С тим у вези, Комисија напомиње да је прикупљање ДНК узорака само по себи од суштинског значаја јер обезбеђује неопходан материјал за будућа компаративна истраживања и могућу идентификацију пронађених посмртних остатака. Међутим, пошто у случају овог предмета до такве идентификације није дошло, Комисија се сада враћа на истрагу коју је спровела полиција УНМИК-а и циљу идентификације починилаца и довођење истих пред лице правде, што представља други елемент процедуралне обавезе из члана 2 ЕКЈП.
106. У том погледу, Комисија напомиње да је, као што је установљено горе у тексту, УНМИК сазнао за нестанак г. Драгана Стевановића новембра 1999. године и тада је отворен истражни спис. Међутим, у истражном спису није наведена ниједна непосредна активност полиције УНМИК-а, осим уписа предмета.
107. Два месеца касније, крајем јануара 2000. године, ЈНЛ полиције УНМИК-а послао је званичан захтев за информације релевантним одсецима полиције УНМИК-а; сви одговори на тај захтев били су одрични. Како се у спису даље наводи, мање од месец дана након тога, 26. фебруара 2000. године, случај је у полицијској бази података већ категорисан као „неактиван“. То је учињено пре него што је по овом предмету предузета икаква значајна истражна активност, иако је постојала велика вероватноћа да је против жалиочевог сина почињен озбиљан злочин. Стога, по мишљењу Комисије, ова истрага очигледно није испоштовала захтеве брзине и експедитивности.
108. При процени истраге у односу на потребу да се предузму разумни истражни кораци и да се испрати очигледан след истраге како би се добили докази, Комисија узима у обзир чињеницу да прописно вођен истражни спис треба да садржи записе свих истражних активности и, нарочито, разговора вођених са жалиоцем, осумњиченима и свим потенцијалним сведоцима нестанка. У свим случајевима, такви разговори би требало да се обаве што је пре могуће и требало би да буду забележени и сачувани у предметном спису⁷.

⁷ Видети: Приручник Уједињених нација о ефикасном спречавању и истрази ванправних, произвољних и преких егзекуција, усвојен 24. маја 1989. године од стране Економског и социјалног савета, Резолуција 1989/65.

109. Међутим, полиција УНМИК-а никада није заиста испитала ниједног члана породице г. Драгана Стевановића, укључујући и жалиоца или мајку г. Мајсторовића. То је посебно важно када се узме у обзир чињеница да су оне очигледно имале информације о потенцијалним сведоцима (видети §§ 26 и 43 горе у тексту), тако да би полиција УНМИК-а добила ове информације много раније, као што је СПГС тачно истакао (видети § 67 горе у тексту). Такође се чини да није предузета никаква радња усмерена на проналажење возила у коме је он путовао на дан нестанка, иако је његов опис био доступан полицији УНМИК-а најкасније од октобра 2001. године (видети горе у тексту § 30), што је основни корак у случајевима са тако мало доказа.
110. То је поготово важно у светлу чињенице да је жалилац 2001. године још увек живела на Косову те је полиција УНМИК-а могла лако контактирати (видети § 30 горе у тексту). Жалилац се касније преселила у ужу Србију и изгледа да од тада живи са својом снахом, гђом С. С. У том погледу, Комисија подсећа на општу потребу да се узме у обзир посебна рањивост расељених лица у ситуацијама након сукоба (видети изнад § 93). Тако је, према мишљењу Комисије, УНМИК имао обавезу да контактира њих, а не да се они врате на Косово које су напустили из безбедносних разлога, како би покушао да сазна шта се десило са њиховим сродником или са истрагом (видети ХРАП, случај *Буљевић*, предмет бр. 146/09, мишљење од 13. децембра 2013, § 100).
111. Комисија такође подсећа на аргумент СПГС-а да „уколико сведоци не иступе са информацијама или се не открију физички докази, неминовно је да се одуговлачи са полицијским истрагама због недостатка доказа“ (видети § 67 изнад). У том погледу, Комисија мора да напомене да у почетној фази скоро сваке истраге недостаје значајна количина информација. Проналажење неопходних информација како би се попуниле ове празнине представља главни циљ сваке истражне активности. Дакле, истражни органи не би требало да користе недостатак информација као аргумент да оправдају своју неактивност. У овом случају, међутим, чини се да је, уместо да активно трага за информацијама и траговима, полиција УНМИК-а једноставно чекала да се додатне информације појаве саме од себе. У овој ситуацији, то је могло довести до губитка потенцијалних доказа (видети, нпр, ХРАП, предмет *П. С.*, бр. 48/09, мишљење од 31. октобра 2013, § 107).
112. Комисија обраћа посебну пажњу на гореспоменути допис у коме су наведене информације о састанку који је одржан новембра 2003, на коме је одлучено да се, „услед ограничења у погледу времена, ресурса и особља, настави са истрагом само одређених предмета и да остану отворени само они предмети где је постојала велика вероватноћа да ће осумњичени бити идентификовани“. За овај конкретан случај се сматрало да не испуњава „ниво доказивања, трагова или идентификације осумњичених да би остао отворен“ и касније, по налогу директора УНМИК-овог ОП-а, затворен је (видети горе у тексту § 42).
113. Иако је до овог састанка дошло ван временске надлежности Комисије, његове конкретне последице наставиле су да трају и током тог периода. Комисија стога сматра да је неопходно да дâ свој коментар о њему. Иако је свесна проблема

истакнутог на састанку, Комисија је изразито забринута због тако поједностављеног приступа његовом решавању, којим је прекинута истрага наводног тешког злочина.

114. Комисија понавља свој став, исказан у многим другим случајевима у вези са адекватношћу истрага које се односе на отмице, нестанке, убиства и смрти под сумњивим околностима, да не сме доћи до одређивања приоритета у најранијим фазама, пре него што су предузете икакве основне истражне радње у погледу прикупљања додатних информација и пре него што су прикупљени сви докази који се могу прикупити. У том погледу, Комисија подсећа на свој став да би „требало извршити категоризацију истраге тек након што се спроведе минимум могућих истражних активности и изврши прикупљање и анализа доступних информација” (видети нпр. случај *Б. А.*, бр. 52/09, мишљење ХРАП-а од 14. фебруара 2013, § 82; *Јанковић* бр. 249/09; мишљење од 16. октобра 2014. године § 107).
115. Комисија је свесна чињенице да сви злочини не могу бити решени и да све истраге не могу довести до идентификације и успешног кривичног гоњења починилаца. Комисија је већ, по питању горенаведеног, упутила на став Европског суда у вези са природом процедуралне обавезе сходно члану 2, што „није обавеза добијања резултата већ употребе средстава“. Суд јасно наводи да не постоји кршење члана 2 ако надлежни органи предузму све разумне кораке које могу да предузму како би се обезбедило да докази везани за инцидент и закључак истраге буду засновани на подробној, објективној и непристрасној анализи свих релевантних елемената (видети изнад, §§ 80–81), чак и онда када није окривљен ниједан починилац (видети нпр, ЕСЈП, случај *Палић*, наведен изнад у § 80, при § 65 или ЕСЈП [ВВ], *Ђулијани и Гађио против Италије*, бр. 23458/02, пресуда од 24. марта 2011, §§ 301 и 326). У том погледу, Комисија такође подсећа на став Европског суда да „надлежни органи морају увек да учине озбиљан напор да открију шта се догодило и не треба да се ослањају на исхитрене или неосноване закључке како би затворили истрагу“ (видети изнад § 81).
116. Међутим, у овом случају, пре него што је предузет минимум неопходних радњи и пре него што су прикупљене било какве информације, утврђено је да истрага не испуњава критеријуме да би остала отворена и касније у вези са њом нису предузете никакве активности током низа година. Комисија за изразитом узнемиреност примећује да је затварање овог случаја очигледно било последица опште политике коју је спроводио УНМИК-ов ОП, а чији је главни циљ био очување ограничених ресурса и концентрисање само на истраге „у којима је постојала велика вероватноћа да ће осумњичени бити идентификовани“. Према мишљењу Комисије, оваква политика је у великој мери утицала на ову истрагу, а вероватно и на многе друге сличне природе. Још већу узнемиреност узрокује чињеница да је оваква политика усвојена 10 месеци након што је Генерални секретар УН-а навео у извештају Савету безбедности УН-а да полицијски и правосудни систем на Косову, који је успоставио УНМИК, „добро функционише“ и да је „одржив“ (видети § 18 изнад). Комисија сматра да је ово показатељ озбиљног системског пропуста у функционисању полицијског и правосудног система који је успоставио УНМИК, и, штавише, јасан јаз између ситуације на терену и начина на који је она представљена главним заинтересованим странама, уместо да им се укаже на тешкоће и да се затраже већа средства.

117. Комисија такође констатује да је налог за затварање овог случаја дао директор ОП-а, који је био службеник у области спровођења правде, а не тужилац коме је поверено спровођење ове истраге или надзор над њом. Комисија такође напомиње необјашњену улогу „правног саветника УНМИК-а/КФОР-а“, који је очигледно био војни официр, у креирању и спровођењу овакве политике (видети § 42 горе у тексту).
118. У погледу периода под њеном правном надлежношћу, почевши од 23. априла 2005. године, Комисија напомиње да је након тог критичног датума настављен пропуст праћења неопходних истражних радњи, укључујући оне у почетној фази истраге. Следствено томе, нису решени недостаци који су постојали до тог датума. Тако је, у складу са настављеном обавезом спровођења истраге, процена целокупне истраге доведена под период надлежности Комисије.
119. Као што је већ напоменуто, од обустављања ове истраге 2003. године у складу са политиком УНМИК-овог ОП-а, изузев додавања нових информација у базу података августа 2005. године (видети изнад § 43) и два прегледа 2007. године (видети изнад § 44), током временске надлежности Комисије није предузета ниједна активност у вези с овим случајем.
120. Комисија сматра да је полиција УНМИК-а, пошто лица одговорна за злочин нису била идентификована, имала обавезу да користи средства која су јој на располагању како би редовно пратила напредак истраге да би била сигурна да ништа није занемарено и да је сваки нови доказ узет у разматрање, и како би обавестила сроднике о напретку истраге.
121. Пошто судбина г. Драгана Стевановића није била утврђена, полиција УНМИК-а је имала обавезу да користи средства која су јој на располагању како би редовно пратила напредак истраге да би била сигурна да ништа није занемарено и да је сваки нови доказ узет у разматрање, и како би обавестила сроднике о напретку истраге. Како се види из списка, ЈИРЗ је у два наврата прегледао истражни спис, октобра и децембра 2007. године. Иако је преглед показао да није спроведена никаква истрага, није предузета ниједна радња.
122. У спису се такође не види никакво ангажовање тужиоца по питању ове истраге. Као што је Комисија већ споменула, правилан тужилачки преглед истражног списка могао је довести до додатних препорука како случај не би остао неактиван наредних година (видети ХРАП, *Стојковић*, бр. 87/09, мишљење од 14. децембра 2013, § 160). Стога, према мишљењу Комисије, преглед истражних списка био је далеко од адекватног.
123. Комисија би такође желела да истакне свој став у погледу СПГС-ове тврдње да је полиција УНМИК-а испунила своју обавезу покретања и спровођења ове истраге, али да су „нажалост, напори полиције УНМИК-а да испита релевантне истражне трагове били неуспешни“ (видети § 66 изнад). У светлу горе описаних недостатака и пропуста у истрази, Комисија изражава забринутост због овог закључка. Како је објашњено горе у тексту, у спису није наведена ниједна суштинска активност

УНМИК-ових органа; стога, није јасно који је од тих „релевантних истражних трагова“ испитан и на који начин.

124. Очигледан изостанак било какве реакције полиције УНМИК-а, било одмах или у каснијим фазама,—могао је указати починиоцима на то да надлежни органи нису могли, или нису били вољни, да спроведу истраге нестанака лица. Такав став надлежних органа према најозбиљнијим злочинима у било ком друштву, а нарочито у околностима након сукоба, неминовно ствара културу некажњивости међу починиоцима злочина и може само да доведе до погоршања ситуације. Проблеми са којима се УНМИК сусрео на почетку своје мисије, који су размотрени изнад, не оправдавају такву неактивност, било на почетку или касније. Наравно, према мишљењу Комисије, оваква неактивност није помогла УНМИК-у да „смири страсти и тензије... које су биле изражене међу свим етничким групама, а које су се појачавале извештајима о несталим или убијеним особама“, као што је поменуо СПГС (видети § 63 горе у тексту).
125. Комисија је свесна чињенице да дужност спровођења истраге није прекршена једноставно због тога што истрага не производи задовољавајући резултат. Ипак, таква истрага мора да се спроведе на озбиљан начин и не сме да буде пука формалност. Комисија сматра да, узимајући у обзир околности из овог предмета, УНМИК није предузео све разумне кораке како би идентификовао починиоце и извео их пред лице правде. У том погледу, Комисија сматра да истрага није била одговарајућа и није била усклађена са захтевима брзине, експедитивности и ефикасности (видети § 80 изнад), као што то налаже члан 2 ЕКЈП.
126. Комисија такође подсећа на тврдњу СПГС-а да је, као и у другим случајевима убистава, отмица и нестанака „неминовно да полицијске истраге стагнирају због недостатка доказа, уколико сведоци не иступе са информацијама или се не открију материјални докази“ (видети 67 изнад). У том погледу, Комисија поново наглашава да у почетној фази скоро сваке истраге недостају информације. Проналажење неопходних информација како би се попуниле ове празнине представља главни циљ сваке истражне активности. Стога, истражни органи не би требало да користе недостатак информација на почетку истраге као аргумент да оправдају своју неактивност (видети приступ Комисије у предмету *Ђ. Л. бр. 88/09, тишњење од 22. новембра 2013, при § 123*).
127. У светлу горе описаних мана и недостатака у истрази, Комисија, са своје стране, сматра да овај случај, као и други случајеви убистава, отмица и нестанака који су претходно размотрени, заправо указује на образац површних и непродуктивних истрага које је полиција УНМИК-а спроводила у вези са убиствима и нестанима на Косову (видети § 96 изнад; упоредити са случајем КЈП, *Абубакар Амиров и Аизан Амирова против Руске Федерације*, наведен изнад у § 92, при § 11.4; видети такође случај *Булатовић*, бр. предмета 166/09, мишљење ХРАП-а од 13. новембра 2014, §§ 85 и 101). Као што је наведено горе у тексту (видети § 116), Комисија је посебно забринута јер се то дешавало када је Генерални секретар УН-а у извештају Савету безбедности описао ситуацију „на терену“ на потпуно другачији начин.

128. На крају, што се тиче захтева за јавни надзор, Комисија подсећа да члан 2 такође захтева укључивање блиског сродника у истрагу у мери која је неопходна да се заштите његови или њени законски интереси. У овом предмету, жалилац и њени сродници очигледно су били контактирани у вези са њеним несталим сином само једном, када је МКЦК прикупио анте-мортем податке, 2001. године. Комисија напомиње да се у истражном спису не види да је полиција УНМИК-а икада контактирала блиске сроднике г. Драгана Стевановића. Поред тога, у својој кривичној пријави упућеној УНМИК-овом међународном тужиоцу, његова супруга је изразила своју фрустрацију чињеницом да јој је било потпуно онемогућено да од надлежних органа на Косову добије било какве информације у вези са истрагом везаном за нестанак жалиочевог сина (видети § 25 изнад). Комисија дакле сматра да истрага уопште није била отворена за јавни надзор, како то налаже члан 2 ЕКЉП.

129. Стога, узевши у обзир све горенаведено, Комисија закључује да УНМИК није спровео ефикасну истрагу отмице и нестанка г. Драгана Стевановића. У складу с тим, постојало је кршење процедуралног аспекта члана 2 ЕКЉП.

В. Наводно кршење члана 3 ЕКЉП

130. Комисија сматра да се жалилац позива, у суштини, на повреду права на забрану нечовечног или понижавајућег поступања, која проистиче из настављеног нестанка њеног сина, као што је загарантовано чланом 3 ЕКЉП.

1. Опсег разматрања Комисије

131. Комисија ће размотрити наводе сходно члану 3 ЕКЉП, примењујући исти опсег разматрања који је предвиђен чланом 2 (видети §§ 51 – 54 горе у тексту).

132. Комисија подсећа да је Европски суд за људска права закључио у много наврата да ситуација принудног нестанка покреће повреду члана 3 у погледу блиских сродника жртве. Суд наглашава да, у вези са чланом 3, „суштина те повреде не лежи толико у чињеници да је члан породице ‘нестао’, већ се односи на реакције и ставове надлежних органа на насталу ситуацију након што им је предочена“ (видети нпр. ЕСЉП (ВВ), Чакићи против Турске, бр. 23657/94, пресуда од 8. јула 1999, § 98, ЕКЉП, 1999-IV; ЕСЉП (ВВ), Кипар против Турске, бр. 25781/94, пресуда од 10. маја 2001, § 156, ЕКЉП, 2001-IV; ЕСЉП, Орхан против Турске, бр. 25656/94, пресуда од 18. јуна 2002, § 358; ЕСЉП, Базоркина против Русије, наведен изнад у § 91, при § 139; ЕСЉП, Палић против Босне и Херцеговине, наведен изнад у § 80, при § 74; ЕСЉП, Алпату Исраилова против Русије, бр. 15438/05, пресуда од 14. марта 2013, § 69; видети такође ХРАП, Здравковић, бр. 46/08, одлука од 17. априла 2009, § 41). „Сродник може тврдити да је жртва понашања надлежних органа посебно у погледу тих реакција и ставова“ (видети, између осталог, случај *Ер и остали против Турске*, бр. предмета 23016/04, пресуда ЕСЉП од 31. јула 2012, § 94).

133. На крају, када се ради о душевној патњи изазваној реакцијама надлежних органа на нестанак, наводна повреда је у супротности са материјалним елементом члана 3 ЕКЉП, а не процедуралним елементом, као што је случај у погледу члана 2 (ЕСЉП, *Гелајев против Русије*, бр. 20216/07, пресуда од 15. јула 2010, §§ 147 - 148).

2. Поднесци страна

134. Жалилац наводи да је изостанак информација и неизвесност у вези са отмицом и нестанком г. Драгана Стевановића, поготово услед пропуста УНМИК-а да ваљано изврши истрагу, изазвао душевну бол њој и њеној породици.

135. Коментаришући овај део жалбе, СПГС одбацује тврдње. Он наводи да, иако жалилац имплицитно наводи да је претрпела душевну бол и патњу, нема изричитог навода да су душевна бол и патња били последица УНМИК-ове реакције на нестанак њеног сина. Он даље наводи да у спису не постоји документација која би указала на то да се жалилац „током периода који је предмет разматрања ХРАП-а распитивала код УНМИК-овог ЈНЛ-а/ЈИРЗ-а“. Поред тога, „за сваку душевну бол и патњу наводи се да су последица наводне повреде људских права коју је претрпела жалилац“.

136. Стога, према наводима СПГС-а, овај део жалбе је „очигледно неоснован“ те га Комисија стога треба одбацити.

3. Процена Комисије

а) *Опита начела која се тичу обавезе сходно члану 3*

137. Као и члан 2, члан 3 ЕКЉП обухвата једну од основних вредности у демократским друштвима (ЕСЉП, *Талат Тене против Турске*, бр. 31247/96, од 21. децембра 2004, § 47; ЕСЉП [ВВ], *Иласку и остали против Молдавије и Русије*, бр. 48787/99, пресуда од 8. јула 2004, ЕКЉП, 2004-VII, § 424). Као што то потврђује апсолутни карактер који члан 15 § 2 ЕКЉП даје забрани мучења и нечовечног и понижавајућег поступања, та забрана се примењује чак и у најтежим околностима.

138. Наводећи општа начела применљива на ситуације у којима је наводно дошло до кршења обавезе сходно члану 3 ЕКЉП, Комисија напомиње да феномен нестанка представља сложен облик кршења људских права који се мора разумети и са којим се мора суочити на интегралан начин (видети случај ИАСЉП, *Веласкез-Родригез против Хондураса*, наведен изнад у § 76, при § 150).

139. Комисија примећује да се обавеза сходно члану 3 ЕКЉП разликује од процедуралне обавезе надлежних органа сходно члану 2. Док се потоњом од надлежних органа захтева да предузму одређене правне радње које могу довести до идентификације и кажњавања одговорних лица, прва поменућа обавеза је општија, више је хуманитарног карактера и односи се на реакцију надлежних органа на патњу сродника лица која су нестала или су убијена.

140. КЛЈП такође препознаје нестанке као озбиљно кршење људских права. У својој одлуци од 21. јула 1983. године, у предмету *Квинтерос против Уругваја*, Комитет је навео да нестанци представљају озбиљна кршења права сродника несталог лица, који пате услед душевног бола који траје све док траје неизвесност у погледу судбине њихових вољених, често и више година (видети КЛЈП, Саопштење бр. 107/1981, УН док. СГПП/Ц/ОП/2 при 138 (1990), § 14). Поред тога, у својој одлуци од 15. јула 1994. у предмету *Мохика против Доминиканске Републике*, КЛЈП је сматрао да је „нестанак лица нераскидиво повезан са поступањем које представља повреду члана 7 [Споразума]“, којим се такође забрањује мучење, нечовечно или понижавајуће поступање и кажњавање (видети КЛЈП, Саопштење бр. 449/1991, УН док. СГПП/Ц/51/Д/449/1991 (1994), § 5.7).
141. По питању тога да ли се чланови породице нестале особе могу сматрати жртвама поступања које је супротно члану 3 ЕКЛЈП, Комисија се позива на судску праксу Европског суда за људска права и на своју сопствену судску праксу. Европски суд прихвата такву могућност, што зависи од постојања „нарочитих чинилаца који доводе до тога да патња коју преживљава [члан породице] добије димензију и одлике различите од емоционалне туге каква се може сматрати неизбежном код особа које су у сродству са жртвом тешког кршења људских права“. Суд даље сматра да „у пресудне елементе спадају непосредност крвног сродства, конкретне околности везане за породични однос, мера у којој је члан породице био сведок предметних догађаја, ангажованост члана породице у покушају да прикупи информације о несталој особи и начин на који су надлежни органи одговорили на такво распитивање“ (видети ЕСЛЈП, *Басајева и остали против Русије*, бр. 15441/05 и 20731/04, пресуда од 28. маја 2009, § 159; ЕСЛЈП, случај *Ер и остали против Турске*, наведен изнад у § 132, при § 94).
142. Комисија напомиње да, при процени емоционалне патње жртава, Европски суд такође разматра следеће околности: трајање самог нестанка и периода током којег није било информација о судбини несталог лица и истрази коју воде надлежни органи; изостанак било какве „смислене“ акције надлежних органа, упркос чињеници да су им се жалиоци обратили како би пријавили нестанак свог сродника и поделили са њима информације које имају; изостанак могућег објашњења или информација о судбини несталог сродника упркос личним или писменим упитима упућеним званичним органима (видети, између осталих предмета, ЕСЛЈП, *Ер и остали против Турске*, наведен изнад, § 96; ЕСЛЈП, *Османоглу против Турске*, бр. 48804/99, пресуда од 24. јануара 2008, § 97). Други фактор који доводи до утврђивања повреде члана 3 ЕКЛЈП јесте континуирана природа психолошке патње сродника жртве нестанка (ЕСЛЈП, *Салаков и Ислијамова против Украјине*, бр. 28005/08, пресуда од 14. марта 2013. године, § 201).
143. КЛЈП је такође разматрао то питање и препознао чланове породица несталих лица као жртве повреде члана 7 Споразума: родитеље (*Бушерф против Алжира*, Саопштење бр. 1196/2003, разматрања од 30. марта 2006, § 9.7, СГПП/Ц/86/Д/1196/2003), децу (*Зарзи против Алжира*, Саопштење бр. 1780/2008, разматрања од 22. марта 2011, § 7.6, СГПП/Ц/101/Д/1780/2008), браћу и сестре (*Ал-Абани против Либијске Арапске*

Џамахирије, Саопштење бр. 1640/2007, разматрања од 26. јула 2010, § 7.5, СГПП/Ц/99/Д/1640/2007), супружнике (Бусруал против Алжира, Саопштење бр. 992/2001, разматрања од 30. марта 2006, § 9.8, СГПП/Ц/86/Д/992/2001) и тетке/тече, ујне/ујаке и стрине/стричеве (Беназиза против Алжира, разматрања од 26. јула 2010, § 9.4, СГПП/Ц/99/Д/1588/2007) (Башаша против Либијске Арапске Џамахирије, разматрања од 20. октобра 2010, § 7.2, СГПП/Ц/100/Д/1776/2008). Комитет оправдава овако широко разумевање статуса жртве због патње и бола који су начињени члановима породица нестанком особе, који су често појачани недовољним напорима надлежних органа да истраже нестанак како би установили судбину жртве и извели починиоце пред лице правде (*Абуседра против Либијске Арапске Џамахирије*, Саопштење бр. 1751/2008, разматрања од 25. октобра 2010, § 7.5, СГПП/Ц/100/Д/1751/2008). У случају *Амиров против Руске Федерације*, Комитет је приметио да „без жеље да наведе све околности индиректног стварања жртава, Комитет сматра да пропусти државе као стране која је одговорна за спровођење обавеза истраживања и разјашњавања околности злочина који је претрпела директна жртва обично може представљати фактор. Додатни фактори могу бити неопходни. У овом случају, Комитет напомиње ужасне услове у којима је аутор пронашао осакаћене посмртне остатке своје супруге (...), након одуговлачених, спорадичних мера које су предузете како би се истражиле околности које су довеле до горепомнутих закључака о постојању повреда чланова 6 и 7, тумачених заједно са чланом 2, ставом 3. Комитет сматра да, узете у обзир заједно, околности захтевају да Комитет закључи да су и права аутора сходно члану 7 такође прекршена“ (КЉП, *Абубакар Амиров и Аизан Амирова против Руске Федерације*, наведен изнад у § 92, при § 11.7).

144. Комисија такође узима у обзир чињеницу да, према наводима Европског суда, анализа реакције надлежних органа не треба да се ограничи ни на какве конкретне манифестације ставова тих органа, изоловане инциденте нити на процедуралне чинове; на супрот томе, према мишљењу Суда, процена начина на који су надлежни органи тужене Државе реаговали на упите подносиоца жалбе, треба да буде глобална и континуирана (видети ЕСЉП, *Ађиши против Турске*, бр. 7050/05, пресуда од 1. фебруара 2011, § 45).
145. У том погледу, Европски суд је мишљења да би закључци из процедуралног проширења члана 2 такође били од директне важности при разматрању постојања кршења члана 3 (видети ЕСЉП, *Басајева и остали против Русије*, наведен изнад у § 141, при § 109; ЕСЉП, *Гелајев против Русије*, наведен изнад у § 133, при § 147; ЕСЉП, *Базоркина против Русије*, наведен изнад у § 91, при § 140).
146. Комисија примећује да је Европски суд већ установио повреде члана 3 ЕКЉП у погледу нестанака где је закључено да је сама Држава одговорна за отмицу (видети ЕСЉП, *Лулујев и остали против Русије*, бр. 69480/01, пресуда од 9. новембра 2006, §§ 117-118; ЕСЉП, *Кукајев против Русије*, бр. 29361/02, пресуда од 15. новембра 2007, §§ 107-110). Међутим, супротно томе, у случају који Комисија разматра, УНМИК ни на који начин није умешан у сам нестанак и не може се сматрати одговорним за душевну патњу подносиоца жалбе која јој је узрокована почињеним злочиним.

147. Комисија узима у обзир да је, у изостанку закључка о одговорности Државе за нестанак, Европски суд пресудио да није убеђен да је понашање надлежних органа, иако немарно у довољној мери да представља кршење члана 2 у његовом процедуралном аспекту, могло само по себи изазвати душевну патњу подносиоца жалбе већу од минималног нивоа јачине који је неопходан да би се сматрало да поступање лежи унутар опсега члана 3 (видети, између осталих случајева, ЕСЉП, *Товсултанова против Русије*, бр. 26974/06, пресуда од 17. јуна 2010, § 104; ЕСЉП, *Шафијева против Русије*, бр. 49379/09, пресуда од 3. маја 2012, § 103).

b) Применљивост члана 3 на контекст Косова

148. У погледу применљивости горенаведених стандарда на контекст Косова, Комисија се прво позива на своје разматрање истог питања у вези са чланом 2, наведено горе у тексту (видети §§ 86–95 изнад).

149. Комисија понавља да један функционалан систем за спровођење закона треба да узме у обзир заштиту потреба жртава и сведока, као и да размотри посебну рањивост расељених лица у ситуацијама након сукоба. Комисија је већ размотрила чињеницу да је Генерални секретар УН-а 2003. године описао систем полиције и правде на Косову као систем који „добро функционише“ и који је „одржив“ (видети § 18 горе у тексту).

150. Комисија поново напомиње да неће размотрити релевантну праксу нити наводне препреке спровођењу ефикасне истраге *in abstracto*, већ само у односу на њихову конкретну примену на дотичну жалбу, узимајући у обзир конкретне околности случаја.

151. Из тих разлога, Комисија сматра да мора да установи, у вези са сваким случајем, да ли би став и реакције УНМИК-ових органа на сам нестанак и на захтевање информација од стране жалилаца у вези са судбином њихових сродника и кривичном истрагом представљали повреду обавезе сходно члану 3, имајући у виду реалну ситуацију на Косову у релевантно време.

c) Усаглашеност са чланом 3 у овом предмету

152. У оквиру ових догађаја, Комисија у овом случају примењује одређен број фактора који, узети заједно у разматрање, покрећу питање повреде члана 3 ЕКЉП.

153. Комисија напомиње блискост породичних веза између жалиоца и г. Драгана Стевановића, с обзиром на то да је он њен син.

154. Комисија подсећа на пропуст установљен горе у тексту у вези са процедуралном обавезом члана 2, упркос чињеници да је полиција УНМИК-а имала минимум информација потребних да води истрагу од самог почетка. С тим у вези, Комисија понавља да, са становишта члана 3, она може да разматра реакције и ставове УНМИК-а у односу на жалиоца у целини.

155. Као што је показано горе у тексту у вези са чланом 2, по овом случају није спроведена ваљана истрага. У истражном спису се не види никакав контакт између полиције УНМИК-а и жалиоца. Све до сада, око 14 година након нестанка г. Драгана Стевановића, она није примила никакве информације о судбини свог сина или статусу истраге.
156. У погледу СПГС-ове напомене да се жалилац никада није сама распитивала о статусу истраге, Комисија подсећа на свој став да је УНМИК тај који је имао обавезу да контактира жалиоца, а не обрнуто (видети § 110 изнад).
157. У светлу горенаведеног, Комисија закључује да је жалилац трпела тешку патњу и бол током продуженог и дуготрајног временског периода због начина на који су се органи УНМИК-а бавили случајем и због немогућности да сазна шта се десило њеном сину. У том погледу је очигледно да, у било којој ситуацији, бол мајке која мора да живи у неизвесности у вези са судбином свог сина мора бити неподношљив.
158. Из горенаведених разлога, Комисија закључује да је УНМИК својим понашањем допринео патњи и душевном болу жалиоца, чиме је дошло до кршења члана 3 ЕКЉП.

V. ЗАКЉУЧНИ КОМЕНТАРИ И ПРЕПОРУКЕ

159. У светлу закључака Комисије о овом предмету, Комисија је мишљења да је потребан неки облик накнаде.
160. Комисија напомиње да принудни нестанци представљају озбиљна кршења људских права која се морају истражити и судски процесуирати под било каквим околностима. Комисија такође напомиње да је УНМИК, као територијална управа на Косову од 1999. до 2008. године, имао примарну одговорност да ефикасно истражи нестанак г. Драгана Стевановића и да његов пропуст да то учини представља настављено озбиљно кршење људских права жртве и његовог сродника, поготово права на утврђивање чињеница.
161. Комисија истиче забринутост СПГС-а да су неадекватна средства, поготово на почетку УНМИК-ове мисије, довела до тога да испуњавање УНМИК-ових обавеза у погледу људских права буде тешко достижно.
162. Уобичајено би била одговорност УНМИК-а да предузме одговарајуће мере како би стао на крај запаженом кршењу права и, колико је то могуће, исправио последице истог. Међутим, као што је Комисија напоменула горе у тексту (видети изнад § 20), одговорност УНМИК-а која се тиче судства на Косову завршила се 9. децембра 2008. године. УНМИК стога није више у позицији да предузима мере које ће имати директан утицај на истраге које су још увек на чекању пред ЕУЛЕКС-ом или локалним властима. Такође, након једностраног проглашења независности од стране Привремених институција самоуправе Косова 17. фебруара 2008. године и касније,

ступањем на снагу косовског устава 15. јуна 2008. године, УНМИК је престао да обавља извршне функције на Косову и та чињеница је ограничила његову могућност да пружи пуну и ефикасну репарацију за извршену повреду права, како је то прописано утврђеним начелима међународног права о људским правима.

163. Комисија сматра да ова чињенична ситуација не ослобађа УНМИК од одговорности да исправи, што је могуће више, последице кршења права за која је одговоран.

У погледу жалиоца и предмета, Комисија сматра прикладним да УНМИК:

- У складу са судском праксом Европског суда за људска права у вези са ситуацијама ограничене надлежности државе (видети ЕСЉП [ВВ], *Иласку и остали против Молдавије и Русије*, наведен у § 137 изнад, при § 333; ЕСЉП, *Ал-Садун и Муфди против Уједињеног Краљевства*, бр. 61498/08, пресуда од 2. марта 2010, § 171; ЕСЉП [ВВ]), *Катан и остали против Молдавије и Русије*, бр. 43370/04, 8252/05 и 18454/06, пресуда од 19. октобра 2012, § 109), мора тежити томе да, уз сва средства која су му доступна у односу на надлежне косовске органе, добије уверавања да ће истраге које се односе на случај који се овом приликом разматра бити настављене у складу са захтевима ефикасне истраге предвиђеним чланом 2, да ће се утврдити околности везане за отмицу и нестанак г. Драгана Стевановића и да ће могући починиоци бити изведени пред лице правде. Жалилац и/или други блиски сродници треба да буду обавештени о том поступку и да добију увид у релевантну документацију, уколико је потребно;

- Јавно призна, укључујући и путем медија, у разумном року, одговорност у вези са пропустом УНМИК-а да адекватно истражи отмицу и нестанак г. Драгана Стевановића, као и са патњом и душевним болом до којих је касније дошло и јавно се извини жалиоцу и њеној породици у вези са тим;

- Предузме одговарајуће кораке за исплату адекватне надокнаде жалиоцу за моралну штету коју је претрпела због УНМИК-овог пропуста да спроведе ефикасну истрагу, као и за патњу и душевни бол које је жалилац претрпела услед понашања УНМИК-а.

Комисија такође сматра да је прикладно да УНМИК:

- У складу са Резолуцијом Генералне скупштине УН-а о „Основним начелима и смерницама у вези са правом на правни лек и репарацију за жртве грубог кршења међународног права које се тиче људских права и озбиљног кршења међународног хуманитарног права“ (А/Res/60/147, 21. март 2006. године), предузме одговарајуће кораке, путем других институција повезаних са УН-ом које раде на Косову, домаћих органа и невладиних организација, ради остваривања потпуног и свеобухватног програма репарације, укључујући реституцију, компензацију, рехабилитацију, сатисфакцију и гаранцију да се тако нешто неће поновити, за жртве из свих заједница које су претрпеле озбиљне повреде људских права током и након сукоба на Косову;

- Предузме одговарајуће кораке код надлежних органа Уједињених нација, укључујући Генералног секретара УН-а, ка додељивању одговарајућих људских и финансијских ресурса како би се осигурало да Уједињене нације увек поштују стандарде међународних људских права, укључујући и ситуације када обављају административне и извршне функције на некој територији, и да обезбеди ефикасно и независно надгледање.

ИЗ ОВИХ РАЗЛОГА,

Комисија, једногласно,

- 1. ЗАКЉУЧУЈЕ ДА ЈЕ ДОШЛО ДО КРШЕЊА ПРОЦЕДУРАЛНЕ ОБАВЕЗЕ СХОДНО ЧЛАНУ 2 ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА;**
- 2. ЗАКЉУЧУЈЕ ДА ЈЕ ДОШЛО ДО КРШЕЊА МАТЕРИЈАЛНЕ ОБАВЕЗЕ СХОДНО ЧЛАНУ 3 ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА;**
- 3. ПРЕПОРУЧУЈЕ ДА УНМИК:**
 - a. ТРАЖИ ОД НАДЛЕЖНИХ ОРГАНА НА КОСОВУ ДА ПРЕДУЗМУ СВЕ МОГУЋЕ КОРАКЕ КАКО БИ ОСИГУРАЛИ ДА СЕ КРИВИЧНА ИСТРАГА У ВЕЗИ СА ОТМИЦОМ И НЕСТАНКОМ Г. ДРАГАНА СТЕВАНОВИЋА НАСТАВИ У СКЛАДУ СА ЧЛАНОМ 2 ЕКЉП И ДА ПОЧИНИОЦИ БУДУ ИЗВЕДЕНИ ПРЕД ЛИЦЕ ПРАВДЕ;**
 - b. ЈАВНО ПРИЗНА, УКЉУЧУЈУЋИ И ПУТЕМ МЕДИЈА, ОДГОВОРНОСТ ЗА СВОЈ ПРОПУСТ ДА СПРОВЕДЕ ЕФИКАСНУ ИСТРАГУ У ВЕЗИ СА ОТМИЦОМ И НЕСТАНКОМ Г. ДРАГАНА СТЕВАНОВИЋА, КАО И ЗА ПАТЊУ И ДУШЕВНИ БОЛ ДО КОЈИХ ЈЕ ДОШЛО И ЈАВНО СЕ ИЗВИНИ ЖАЛИОЦУ И ЊЕНОЈ ПОРОДИЦИ;**
 - c. ПРЕДУЗМЕ ОДГОВАРАЈУЋЕ КОРАКЕ ЗА ИСПЛАТУ ОДГОВАРАЈУЋЕ НАДОКНАДЕ ЖАЛИОЦУ ЗА ПРЕТРПЉЕНУ МОРАЛНУ ШТЕТУ У ВЕЗИ СА УСТАНОВЉЕНИМ ПОВРЕДАМА ЧЛАНА 2 И ЧЛАНА 3 ЕКЉП;**
 - d. ПРЕДУЗМЕ ОДГОВАРАЈУЋЕ КОРАКЕ КА ОСТВАРИВАЊУ ПОТПУНОГ И СВЕОБУХВАТНОГ ПРОГРАМА РЕПАРАЦИЈЕ;**
 - e. ПРЕДУЗМЕ ОДГОВАРАЈУЋЕ КОРАКЕ У УЈЕДИЊЕНИМ НАЦИЈАМА КАО ГАРАНЦИЈУ ДА СЕ ИСТА СИТУАЦИЈА НЕЋЕ ПОНОВИТИ;**

- f. ОДМАХ ПРЕДУЗМЕ ЕФИКАСНЕ МЕРЕ ЗА ПРИМЕНУ ПРЕПОРУКА КОМИСИЈЕ И ОБАВЕСТИ ЖАЛИОЦА И КОМИСИЈУ О ДАЉЕМ РАЗВОЈУ ОВОГ ПРЕДМЕТА.**

Андреј Антонов
Извршни службеник

Марек Новицки
Председавајући

СКРАЋЕНИЦЕ И АКРОНИМИ

ЦЈКИ – Централна јединица за кривичну истрагу
СГПП – Међународни споразум о грађанским и политичким правима
ОП – Одељење правде
ОЈТ – Окружно јавно тужилаштво
ЕКЉП – Европска конвенција о људским правима
ЕСЉП – Европски суд за људска права
ЕУ – Европска унија
ЕУЛЕКС – Мисија владавине права Европске уније на Косову
СРЈ – Савезна Република Југославија
ХРАП – Саветодавна комисија за људска права
КЉП – Комитет за људска права Уједињених нација
ИАСЉП – Интерамерички суд за људска права
МКНЛ – Међународна комисија за нестала лица
МКЦК – Међународни комитет Црвеног крста
МКТЈ – Међународни кривични трибунал за бившу Југославију
КФОР – Међународне безбедносне снаге (обично познате као косовске снаге)
ОВК – Ослободилачка војска Косова
МоР – Меморандум о разумевању
ЈНЛ – Јединица за нестала лица
НАТО – Северно-атлантски споразумни савез
КНЛСМ – Канцеларија за нестала лица и судску медицину
ОЕБС – Организација за европску безбедност и сарадњу
СПГС – Специјални представник Генералног секретара
УН – Уједињене нације
УНХЦР – Високи комесар Уједињених нација за избеглице
УНМИК – Привремена административна мисија Уједињених нација на Косову
КПИЖ – Комисија за проналажење и идентификацију жртава
ЈИРЗ – Јединица за истрагу ратних злочина